

Жъоныгъуакіэм и 24-р — славян тхыбзэмрэ культурэмрэ я Маф

Адыгэ Республикэм щыпсэхуэ лъытэныгъэ
зыфэтшыхэрэр!
Тичыплэгъу лъаплэхэр!

Славян тхыбзэмрэ культурэмрэ я Мафэ фэш! тышфэгъуш! Сид фэдэрэ цыф лъапкы итарихъ тхыбзэм чыплэшхо щегубыты. Ащ амал кьеты лъапкыым игушъхэлэж баиныгъэ, ишэн-хэбзэ дахэхэр кыккэхуэхэрэм алыгъэлэсыжыгъэнхэмккэ. Урысыем щыпсэхуэ цыф лъапкыхэр зэгурьлонхэмккэ урысыбзэм мэхъанэшхо илэу щыт ыккы урысыбзэмрэ культурэмрэ кьэхуэмэгъэнхэм зэккэми тклуачлэ зэдэтхыллэн фэе. Тичыплэгъу лъаплэхэр, тышфэгъушлэо псауныгъэ пытэ шыуилэнэу, дунаир мамырэу, цыф лъапкы пстэуми зедэгъэштэныгъэ-зэгурьлоныгъэ азыфагу илыну! Славян тхыбзэмрэ культурэмрэ я Мафэ Урысыем изыкыныгъэ джыри нахъ гъэпытэгъэным фэ-релажы!

Адыгэ Республикэм и Лышъхъуэ
ТХЪАКІУЩЫНЭ Аслъан
Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и
Тхъаматэу Владимир НАРОЖНЫЙ

Адыгеим апэрэ чыплэр ыубытыгъ

Урысые Федерацием и Президент жъоныгъуакіэм кыдыгъэкыгъэ унашъохэм ягъэцэкккэ хэгъэгум ишъолъырхэм ямедиарейтингэу мэлылфэгъум зэхашъагъэм къэралыгъо гъэорышлэнымккэ Адыгеим апэрэ чыплэр ыубытыгъ. Информационнэ-аналитическэ системэу «Медиадиалогия» зыфилорэм кызыртыгъэмккэ, тиреспубликэ имедиаиндекс 147,87-рэ хъугъэ.

Экспертхэм зэралытагъэмккэ, жъоныгъоккэ унашъохэм ягъэцэкккэ анахъ хъугъэ-шлэгъэ шъхалэу щытыгъэр Адыгэ Республикэм и Лышъхъуэ Тхъакіушынэ Аслъан Адыгэ Республикэм иминистрэхэм я Кабинет изэхэсыгъоу блэкыгъэ илээсым республикэм исоциальнэ-экономикэ хэгъэныгъэ икккэхэм афэгъэхыгъэр зэрэзэхышъагъэр ары. Тхъакіушынэ Аслъан зэрэхыгъэунафыкыгъэмккэ, экономикэмрэ социальнэ лъэныкъомрэ зыпкы итэу хэгъэныгъэ ашынымккэ республикэм иофышхо щэгъэцккэ, анахъуэ аналэ зытырагъэтыгъэр жъоныгъуакіэм кыдагъэкыгъэгъэ унашъохэм ягъэцэкккэ ары. Фэлэ-фэшлэ лъапкы зэфэшъхъафхэр зыгъэцэкккэ республикэ Гупчэм ипашэу лэшъхэмфэ Азэ кызырлыуагъэмккэ, мы аужырэ уахътэм фэдишккэ нахъыбэу фэлэ-фашлэхэр агъэцэккэ хъугъэ. Фэлэ-фэшлэ лъапкы 69-рэ зэхашъагъэм, джы 109-м нэсыгъ. Сабый кьэхуыгъаккэхэм, документхэм ягъэхъазырын атегъэпсыхъгъэ фэлэ-фашлэхэр агъэцэккэ.

Владимир Путиным жъоныгъуакіэм ышлыгъэгъэ унашъо-

хэм ягъэцэкккэ псэуплэ-коммунальнэ хызмэтым ылыны-кккэ Адыгеир Урысые Федерацием ишъолъыр анахъ дэгъуи 10-мэ ясатыр хэуцагъ. Мы лъэныкъом тиреспубликэ я 4-рэ чыплэр щыубытыгъ.

Псэуплэ-коммунальнэ хызмэтым игъэкккэжынккэ лэпылэгъу языгъэгъотырэ Фондым имылыку кызыщызфагъэфдэрэ программэхэр Адыгеим щэгъэцэккэ. 2011-рэ илээсым кышгэгъагъу 2015-рэм нэс нэгъырэ 962-рэ зэхэонккэ щынэгъо унэхэм кьачлашъыжыгъ. А гухэлъхэм сомэ миллион 311,4-рэ апэлуагъэхъагъ. Джэдже районым щыпсэхуэ унэгъо 14-мэ, Тэхъутэмыккое районым ис унэгъо 75-мэ мы илээсым унаккэхэр аратыштых, зэхэонккэ щынэгъо унэхэм ахэр кьачлашъыжыштых. Джащ фэдэу псэуплэ амалэу ялэхэр нахъышлу шыгъэным пэе унэгъо ныбжыккэ 250-мэ сомэ миллиони 148-рэ хъурэ субсидиэхэр мыгъэ аратыну рахуэхъэ. Унэхэм гъэцккэжынышхохэр яшыллэгъэным тегъэпсыхъгъэ программэм кыдыхэлъытагъэу мыгъэ фэтэрыбэу зэхэт унэ 61-рэ агъэцэккэжыштых.

Ямэфэккэ хагъэунафыкыгъ

Пстэумэ апэу зимэфэккэхэм кьафэгъушлуагъ АР-м и Лышъхъэ.

— Республикэм хэгъэныгъэхэр ышлынхэм, промышленностым зиушъомбгъуным шъуилахышхо зэрэхашъульхэрэм пэе «тхъашъуегъэпсэу» кышъотэу, — кылуагъ ащ предприятием ипашэхэмрэ иофышлэхэмрэ закыфигъазэзэ. — Тэрккэ анахъ шъхалэр предприятием иофшлэплэ чыплэхэр кытыныхэр, цыфэу шылажъэхэрэм псэуплэ амалышлухэр ялэнхэм, щынэгъончъэу ахэм иоф ашлэныр, республикэм иэкономикэ хэгъэлахъхэр кыхилъхъанхэр ары. «Картонтарэм» а зэпстэури сыдигъоккэ егъэцэккэш, ащ игъэпсын дэлэжъагъэхэм, иоф шызышлагъэхэм, непэ шылажъэхэрэм лъэшэу тафэраз.

Кызызылэуахыгъэм кышъулаблагъэу иофшлэн кызытэзымыгъэуцагъэу, лъэхъаным ккэу кызыдихырэ пстэури ыгъэфдэзэ, хэгъэныгъэ инхэр зышырэ хызмэтшлэплэу мыр зэрэщытыр, лъэныкъо пстэумккэ шысэтэхыплэ зэрэхъурэр ащ кыхыгъэщыгъ, зэккэ шылажъэхэрэм псауныгъэ пытэ ялэу тапэккэ лэжъэнхэу кьафэлъэлуагъ. Нэужым АР-м и Лышъхъэ иунашъоккэ «Картонтарэм» игъэцэкккэ пащэу Сергей Погодиным «Адыгеим и Щытхъузехъ» зыфилорэ медалэу кыдагъэшъошагъэр кы-

Зэфэшлыгъэ лахъэхэлэ обществоу «Картонтарэр» кызызылэуахыгъэр илээс 50 зэрэхыгъэр тыгъуасэ хыгъэунафыкыгъ. Ащ фэгъэхыгъэ мэфэккэ зэхэхъуэ концертнэ залэу «Налмэсым» щыккыагъэм хэлэжъагъ АР-м и Лышъхъэу Тхъакіушынэ Аслъан, Премьер-министрэу Къумпыл Мурат, Къэралыгъо Советым — Хасэм и Тхъаматэу Владимир Нарожнэр, АР-м ипрокурор шъхалэу Василий Пословскэр, Парламентым идепутатхэр, муниципальнэ образованийхэм япашэхэр, нэмыккхэр.

ритыжыгъ. Джащ фэдэу предприятием иофышлэхэу заслуженнэ щытхъуцлэхэр, АР-м и Лышъхъэ кызырафэразэр кызылотыккырэ тхыльхэр зыфагъэшъошагъэхэм аритыжыгъэх.

«Картонтарэм» имэфэкккэ ащ ипашэхэм иофышлэхэм кьафэгъушлуагъ ыккы Парламентым ищытхъу тхыльхэр кызызылажъэшъошагъэхэм аритыжыгъэх АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Тхъаматэу Владимир Нарожнэр. Мэфэккыккэ кьафэгъушлуагъ ыккы кэлэ администрацием ищытхъу тхыльхэмккэ кыдагъэщыгъэхэм ахэр аритыжыгъэх Мыекъуапэ имэрэу Александр Наролиным.

Джащ фэдэу зимэфэккэхэм кьафэгъушлуагъ, щытхъу тхыльхэр кызыфагъэшъошагъэхэм аритыжыгъ «Картонтарэр» зыхэхъэрэ компаниеу «SFT Group» зыфилорэм идиректорэу Степан Хомяковым.

Пстэумэ ауж кьэгъушлуагъ ыккы предприятием иофышлэхэм ацккэ кьафэгъушлуагъэхэм «тхъашъуегъэпсэу» кьарылуагъ ащ игъэцэкккэ пащэу Сергей Погодиным. Республикэм иорэдылохэмрэ кьэшъоккэ купхэмрэ зыхэлэжъэгъэ концертккэ мэфэккэ зэхэхъэр аухыгъ.

ХЪУТ Нэфсэт.

Сурэтхэр А. Гусевым тырихыгъэх.

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм

Илээсыбэ хъугъэу гуетыныгъэ фырилэу иоф зеришлэрэм, Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм ихэгъэзыхъуан иофшлэн чанэу зэрэхэлэжъэрэм апае Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм и Щытхъу тхыль фагъэшъошагъ **Нэмытлэккэ Заремэ Алим ыпхъум**, Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет — Хасэм икомитет иведуцэ консультант.

**ЖЪОНЫГЪУАКІЭМ И 24-р — СЛАВЯН ТХЫБЗЭМРЭ
КУЛЬТУРЭМРЭ Я МАФ**

Тхаклэр цыфым ыгъэпсыгъэ гъэшлэгъон дэд

Тхаклэр бзэм ыльапсэ тэтэу гьэпсыгъэ ыкли зэдэгущылым фытегэпсыхьэгъэ лэпылэгъу амалхэм ащыщ. Гьогуонэшхор кызылэпыгызыным ыкли уахтэм емылытыгъэу юфур зэшолхыгъэным тегъэпсыхьагъэу жабзэр алыгыгъэлэсыгъэным пае тхаклэр кыхахыгъ. А зэшолгъэкыгъэныр тхаклэм инэшэнэшлоу плытэмэ хьушт. Тхаклэм фэлорышлэхэу сурэт шлыгъэхэмрэ тамыгъэхэмрэ агъэфедэхэу рагъэжьбгъагъ, ахэр унитлуклэ плыэгъунхэ олъэкы. Жабзэр зэманхэм апхырыщыгъэныр ыкли ар чыжьэкклэ алыгыгъэлэсыгъэныр тхаклэм ипшъэрлыл шъхьалэх.

Ижкэлэ апаэралшлэу зэдэгүшылэнхэм пае пкыыгыо зэфэшъхьафхэр агъэфедэштгыгэх. Америкэм ичпылэрыс лъапкь горэм клэпэс зэмьшыогухуэр зэкъодзэгъэ зэмллузужыгохэр зилэхэр бэцым пышлагъэхэу кьэбарыр зэрагъэшлэшт цыфым фахыштыгыгъ. Украинхэм псэлъыхыоу кьэклогъэ клэлэр агурымыхэм, унэм кьэбыр кыырахыти кыпагыохыштыгыгъ. Ащ кыкылыштыгъэр — шыуадэжъ гъээжъ. Мы зэдэгүшылэклэ шыклэхэм пкыыгыо тхаклэклэ яджэгэх нахь мышлэм, мэхъэнэ зэфэшъхьафхэр кьарагъэклэу пкыыгохэр зэрахъэштгыгэх, ау тхэн лофым хахъэштгыгэхэп. Тхэн шыклэм цыф лъапкыр тыхъаным ыпэклэ охътабэ тешлагъ. Тэкълэ-тэкълузэ дунаим тет цыф лъапкым иакыыл хэхъуаф ыкли тхэклэ зэфэшъхьафхэр кыызэклогигъэхэагэх. Хьадэлчэмьлубжэм, мыжъом ыкли нэмыкл пкыыгохэм етхыцэнхэр афашлхуэ ежэх, ащ ыуж сурэтшыным гъэкдох. Джаш тетзу лъызохэзэ гъэтхьын тхаклэм нэсых. Тхэклэ шыпкьэр кыыхахыным ыпэклэ илъэс мин пчъагъэ блэкыгъ. Шлэныгъэлэжхэм янахыбьэм тхэклэ лъапкьиппл кыыхагъэщы: пиктографияер, е сурэтшлын тхаклэр; идеографияер, е мэхъанэр кьэзыгъэлъэгъорэ тхаклэр; пычыгыо-кьэатыным тегъэлпсыхьагъэр ыкли хьарыф-мэкъэкъэтын шыклэм тет тхаклэр.

Пиктографияе тхаклэр тарихым ыльэныкыоклэ тхаклэм икьежэплэлэ шыыпкэуу шыт. Жабзэклэ кьалорэм кыкырэр аш сурэтхэмклэ кьегьэлабо, ау бзэм ишыуашэхэр кытын-хэ ыльақырэп. Аш кыыхэклэу пиктографияеклэ тхыгээр тхаклэм икьежэплэлэ кьодый, кьалуагээр ерагьэу кыуиыгашлэштыгь,

бзэм ишъуашэхэр кымытхэу.

Идеографиём тамыгьэхэмклэ гушылэ зырызэхэр етхых ыкли ахэм ямэхьанэ кыбгургьагало. Тильэхьани кытайхэмрэ японхэмрэ мы тхаклэм тетых. Гушылэхэр зэратхырэ тамыгьэм урымхэр иероглифклэ еджагьэх. Пиктографиём ельпытгьэмэ, идеографиёр ыпэклэ лыыклогтагь ыкли нахь тхэклэ лэрыфэгьү.

Пычыгбо тхаклэр кыхахы-
ным ыпэккэ гушыг-пычыгбо
тхаклэккэ рагъжыгбагъ. Мыш
тетэу гьепсыгбагъэх мысыр
тхаклэр, цэнэбэтхыныр. Япон
ыкки индие тхаклэрх пычыгбо
тхаклэм хэхьэх. Кьэлөггэн фæе
пычыгбо тхаклэм шыклагъэхэр
зерилахэр. Апэрэмклэ, тамыгъ-
хэр шьэ пчягъмэн нэсы. Ятлô
нэрэмклэ, тамыгъгээм япчяггъэ
зэрэбэм иягъэккэ еджэккэ-тха-
клэм изэгъэшлэн цыфхэм къа-
хьылъэккы. Мэкъэ тхаклэм та-
мыгъэккэ (хьарыфккэ) мэкъэ
шьхьяфыр кьытын елъэккы.
Урым, латин, араб ыкки урыс
хьарыфхэр мэкъэ тхаклэм хэ-
хьэх. Мыхэр хьарыф-мэкъэ
шыкклэм тетых ыкки купитлоу
гогыгъэх. Апэрэ купым мэкъэ-
зэрэщэхэр арых нылэп хьарыф-
хэр зытегъэлпсыхагъэхэр.
Джащ фэдэх араб ыкки джурт
тхаклэхэр. Адрэ купым мэкъэ-
зэрэщэхэри мэкъэзещэхэри
къэзыгъэлъэгъорэ хьарыфхэр
илэх. Урым, латин ыкки урыс
тхаклэхэр ятлонэрэ купым хэ-
хьэх. Бзэшлэныгъэлэжьхэм кы-
залорэмклэ, мэкъэзещэхэри
къэзыгъэнэфэрэ тхаклэр нахь
дэгъу. Мы тхыккэ шыкклэм сла-
вянхэм кыхахыгъэ тхаклэхэр
тетых. Ахэр глаголицэккэ ыкки
кириллицэккэ заджэхэр арых.
Тхэклитур кызыдыкыгъэм те-
гъэлпсыхагъэу епллыклабэ щыл.
Ау узмыыхырэхышэнэу шы-
тыр кириллицэм урым униал
тхаклэу я 9-рэ ллэшгъум шыла-
гър лыапсэ зэрэфэхьугър, гла-
голицэм кириллицер кызээрэ-
ккълъыкылагър ары. Ауштэу зэ-
рэцытыр лэпэрытххэу палимпсе-
стккэ заджэхэрэм каумыш-
хьаты. Ахэр шккэшэу гьэтэджи-
гъэм хэшыкыгъэ тхьапэхэм
атетхэгбагъэх. Ащ фэдэ тхьа-
пэхэр льэплагъэх. Ащ кыхэкклэу
текстыжыр тыратэнтхукыжьти
текстыжэр тыратэцхтыгъ. Зэра-
гъэунэфыгъэхэмклэ, палимпсе-
стхэр зэфэдагъэх. Тхьэлэ пста-
мии глаголицэккэ тхыгър те-
цэнтхукыгъгъэу кириллицэккэ
текстыккэхэр атетхагъэх.

Славян тхаклэм икьыхэхын

Солунь щыц шӕныгъгӕгъсхӕу, зӕххӕу Кириллрӕ Мефодийрӕ юф дашлагӕклӕ алытӕ. Кирилл цӕйф гъсӕсгъсхӕу шытыг, дипломатыг, бзӕшӕныгъ-лӕжыг. Анах зӕлӕшӕр тегориеу щылӕм ылӕныкьоклӕ укы-зекӕуалӕклӕ, нафӕ мӕхӕу Кирилл глаголицӕр кыызэрӕхихыггӕр. Ац илгъсын пае псынклӕ-рытх зыфалоу урымхӕм я 9-рӕ — я 10-рӕ лӕшлӕгъхӕм ацагъ-федӕщтыггӕр лъапсӕ ышлыг. Болгар пачыхыу Симеон тетыгор зыцихыгъгъ лъӕхъ-ныр (я 893-рӕ — я 927-рӕ илгъсхӕм) кириллицӕр зыцагъ-псыгъ тариххӕу алытӕ. Зӕр-нӕгъхӕрӕмклӕ, кириллицӕр Кириллрӕ Мефодийрӕ рагъзджӕгъ-еджакохӕу ахӕм къаклӕлыкӕу-гӕхӕм урым (византие) гъдӕх-гъӕ унциал тхаклӕм тетӕу агъ-псыгъ ыки Кирилл ишлушагъӕ кыдыальты ац ыцлӕклӕ зӕхагъ-уцогъ тхаклӕм кириллицӕклӕ-еджагъхӕ. Русым кириллицӕр я 9-рӕ — я 10-рӕ лӕшлӕгъхӕм кыхъагъ, ар чыристан диныр заштӕгъ зemannым епхыг. Урыс хъарыфылгъм кириллицӕр лъап-сӕ фӕхъуыг.

Кириллица тхаклэм зэхоклыныгыгэхэр фашлыггэх урысыбзэм хэхьоныггэу ышлыггэм тегээпсыхьяггэу. Я 18-рэ лэшлэггүм икьежьяплэ ыпэклэ урыс тхаклэм хэо-хакплэу хэхьоныггэхэр фэхьуштыггэх, ау я 18-рэ лэшлэггүм икьежьяплэ кышцеггэжьяггэу кэралыгбо шыклэм тетэу юфыр аггээпсыг. Кыыхгэщыггэн фэе, урыс хьарыфылтэм изволюциеклэ Апэрэ Петрым я 1707-рэ — я 1710-рэ илгээсхэм ышлыггэ реформэмрэ Шлэныггэхэм я Академие ышлыггэ унашьомрэ мэхьанэшхо ялаг. Хьарыфхэм ятхыклэ нахь кызызрыклоу ашлыг, жьы хьуыг хьарыфхэр хьарыфылтэм хагэ-кыггэх, хьарыфыклэхэр хагэ-хьяггэх. Аггэклэжьыггэ урыс «граждан» хьарыфыльэр Урысыне Федерацием шыпсүрэлпэкхэм янахьыбэм ятхаклэмэ лпэлсэ афэхьуг. Урыс графикэм тетэу адыг хьарыфыльэр зэхэггэуцауг, ар тйухэтэ иггэклотыггэу ыкли ггэхгэггэшхо илгэу шаггэфедэ.

Тхаклэр цыф лъапкым кы-
хыхыгъ амалышлоу, культурэм
клэ теклоныгъэшхоу цыт. Уз-
мышырэхышэжыштыр тхаклэр
аныхъ дгъэшлэгъонэу цыф лъап-
кым кыгулшысыгъэмэ зэр-
ащышар ары.

АБРЭДЖ Ачэрдан.
Филологие шлэныгэхэмклэ
доктор.

публикэм ветеринарием ыльэныкыоклэ лофыгьо заулэхэр шыцэшлохыгээнхэм ехыллагъ», «Адыгэ Республикэм ис цыфхэу зычлэсышт унэхэмклэ ипотекар зыгэфедэхэрэм кэралыгьо социальнэ лэпылэгъу ятыгэным ехыллагъ», «Этил зыхэль спиртыр, ащ нэмыклэу шьон пытэхэр кызээрэдагкылэхэрэм, зэрагэфедэхэрэм япхыгэ лофыгьо заулэхэм язэшлохын ехыллагъ», «Адыгэ Республикэм ис ныбжыклэхэм кэралыгьо лэпылэгъу ятыгэным ехыллагъ», «Адыгэ Республикэм икэралыгьо мылтку приватизацие шыгэнымклэ 2014 - 2015-рэ илэсхэм ателытэгъэ программэм ехыллагъ» зыфилохэрэм зэхьоклыныгэхэр афэшлыгээнхэмклэ законопроектхэм аперэу ахэплэгъэныр ыклі нэмыкл лофыгьохэр.

Зэхэсыгьор сыхьатыр 11-м Жуковскэм иурам тет унэу N 22-м зэхэсыгьохэр зыщыклохэрэ Залышхоу хэтым шаублэшт.

**Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет
— Хасэм и Тхьаматэу
Владимир НАРОЖНЫЙ**

Аужырэ Одыджын

фиемрэ кыыхэзыхыгъэхэм
апэрэ ушэтыныр атышт.

Республикэмкӓ еджапӓр дӓгъоу къэзыухынӓ агъа-нафӓрӓр нӓбгырӓ 251-рӓ. Уӓбзӓдӓушӓм, кӓнзӓрӓ

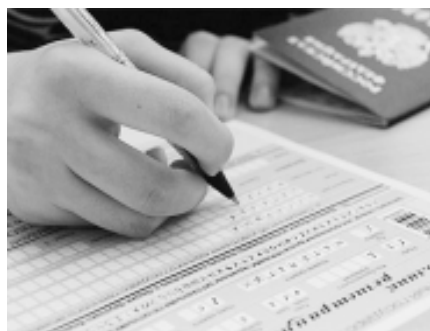
Хэбзэгүүцүггэм кызырэр-
дильтэрэмклэ, дышэ ыкли
жын медальхэм ачылпэлэ
джапэр кээзыуыхэрэм яат-
статхэр зэфэшхыафыштыр.
өклми эфэдэу аратыштыр.
гоуоу кээзыуыхгэхэм алуклэ-
ыштыр этеклыштыр.

Аргуу шигтми, медальхэр амьтжыным дезымыгыэштэгээ еджаплэхэри кяхэкжыгээх. Блэклигыэ илээсэм фэдэу мыгы республикэм ит еджаплэхэри дэгсгүү кээзыухуэрэ нылжыкклэхэм аттестатым игүсэу «За особые успехи в учении» зыфилорэ дышээ медальхэр арагтылх. Еджаплэ пэлпч ежээрэфеау мылц фэдэ унашю ышын ыльэккышт.

(Тикорр.).

Зэрифэшъяуашэу зыфагъэхъазырыгъ

Мэфэ заул нылэп зэйк! къяралыгъо ушэтыныр атынклэ къянагъэр. Жъоныгъуаклэм и 25-м ар рагъэжэшт. Блэклыгъэ илъэсхэм афэдэу шыпкыагъэ хэлъу ушэтыныр атыным пае ищыклагъэр зэклэ ашлэ. Мы илъэсым республикэмклэ зэклэмкйи пункти 10 щагъэспыгъ, блэклыгъэ илъэсым елытыгъэмэ, ар 6-клэ нахъ макл.

МыекхуапкӀэ ушэтыныр еджэппллымэ ащыкӀошт. Гимназиу N 5-у бӕмышӕу тызы дӕкӀогагӕыр ащ зэрэфагӕхӕа-зырыгӕр нӕрылӕгӕу кыфӕх-хуыг. Еджаплӕм ипӕцху Кӕуш-хӕ Саидӕ тызэрэцигӕгӕоза-гӕмкӀэ, илӕс кӕс мыш ушэ-тынхӕр шызӕхӕх. Мы илӕс-сым агӕрӕ ар онлайн шыкӀӕм тетӕу шыкӀошт. АщкӀэ ичыкӀӕгӕ видеокӕмерӕхӕр, Ӏӕм-псымӕхӕр агӕуцугӕхӕ. Аудиториӕ 20 зетырагӕпсыхӕг, ахӕм кӕ-мӕр ӀурытӀу ачӀӕт.

Аудиториёу тызычлэхагыёр шапхэхэм кызэрэдалытэу агьэхазырыгь. Телефонхэр бгьэ фэдэ зэрэмыхуштыр, камерэнк-лэ зэрэтырахышэр зытэтхэгэхэ тхьапэхэр эклэми альэгунэу пылгагэх. Нэбгырэ 15 члэфэнэу гьэпсыгьэ, зэхэщаклохэм, общественнэ лыппаклохэм апае члэпхлэхэр агьэнэфагь. Шкафэу члэтхэр гьэпклагэх. Матери- алхэр зытэлышт стопри шьха- фэу щыт. Мы ильэсым апэ- рэу телефонхэм loф амышлэнэу аппаратурэ члагьэуошчт.

Къэралыгъо аттестационнэ

кѣулыкѣум ипашѣу Лари-
са Милосердинам еджапlэр
зерифэшѣуашѣу зэрэзэты-
рагѣэпсыхѣагѣэр кѣуlуагѣ.

— Мыгэ ушатынхэр зычатышт чыплэхэр эклэ онлайн режимым тетэу гьэспыгьэным пae AP-M гьэсэнэгьэмрэ шлэныгьэм рэклэ и Министерствэ злу-хыгэ лахьзэхэлъ обще-ствэу «Ростелеком» зыфи-лорэм эзэгьыныгэ ди-гь. Ар игьом зэшлохыгэ гьэ. Жьоныгуаклэм и 15-м м loф зэрашлэрэр ауплэ-гь. Непэрэ мафэм ехьулэу кл къэралыгьо ушэтыным каплэхэр эклэ фэхьазырых. ыпкыгэ хэлъэу ушэтыныр ным ар фэлорышлэшт.

Зэлүхүгэ хайхээхэлэ обществу «Ростелекомым» икьутамау Краснодар краим шылэм ипашэ игуадзэу Александр Черкашиным кьызэрилуагьэмклэ, ушэтынхэр зычкылоцтхэри, ахэр зышауппэкьулжыцотхтхэри зери-фэшэуашэу зэтэгъэпсыхьагьэх. Онлайн шыклэм тетэу loф ашлэцт. Ащ нэмыклэу, пунктым кьычлахьэхээрэр ыкли члэкыхээрэр кьэзыгьэлпэгьорэ камерэхэри агьэуцугьэх. Гьэрекло зэклэмкли онлайн шыклэм тетзу пункти-щымэ loф зышлагьэр, джи зэклэри зэтырагьэпсыхьагь. Ащ ишуагьэклэ хьоршэрыгьэ зезы-хьэ зышлоигьо ныбжыкьлэхэм якьыхэгьэцын нахь лэшлэхы хьуцт. Зэклэмкли аудиторие 209-рэ пагьэнагь.

ПІАТІКЬО
Анет.

Депутатхэм апай

Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо Совет
— Хасэм ия 47-рэ зэхэсыгъо 2015-рэ илъэ-
сым жьоныгъуаклэм и 27-м зэлугъаклэ.

лофыгбоу зытегушылэштхэм мы кыкклэпы-
кдохэрэр ахагъэхьагъэх: Адыгэ Республикэм
и Законху «Жъгъэузым земыгъэушомбгу-
гъэным ехылагъ», «Адыгэ Республикэм икъэ-
ралыгъо е имуниципальнэ мылкыу хэхьэрэ амы-
гъэкощырэ мыллыкур бэджэндэу штгъэнымкӀэ
предпринимательствэ цыклумрэ гурытымрэ къа-
хиубытэхэрэм яфитыныгъэхэр гъэцэкӀэгъэнхэм
ехылагъ» зыфидохэрэм зэхьоклыныгъэхэр
афэшлыгъэнхэмкӀэ законопроектхэм ятӀонэрэу
ахэплъгъэныр; Адыгэ Республикэм и Закон-
ху «Адыгэ Республикэм икъэралыгъо граж-
дан къулыкъу ехылагъ», «Адыгэ Республи-
кэм шӀокӀ зимылэ медицинэ страхованиянемкӀэ
ичлыпӀэ фонд 2015-рӀэ, 2016-рӀэ ыкӀи 2017-рӀэ
илъэсхэмкӀэ ибюджет ехылагъ». «Адыгэ Рес-

Адыгэ Республикэм инахыжымэ я Совет лъэшэу гухэл щыхъоу макъэ кьегъэлэ Советым хэтэгъэу, ащ зерихьэрэ юфыгъомэ чанэу ахэлажъэщтыгъэ Хьадж Ибрахым Зухь-ер Мухьамэд-Шэриф идунай зерихъожьыгэмкIэ. ЩымыIэжым джэнэт лъапIэр уцупIэ-гупсэфыпIэ фишынэу, унагъоми, лIакъоми, Iахьыл гупсэу иIэхэми уджпкIэ мафэ афэхъу-нэу, якIин хьаркIэ кьафызэблихъужьынэу Тхьэм тельэлэ.

ЛЪЭГЪО НЭФ

«Тхьэм фэдэу зэплъыжьрэ цыфмэ
Сылумыгъахь япчъэшъхьау...»

«Цыфыр гугъэм щегъагъ. Усэр къэзгъэхурэри
щызгъагъэрри гугъур ары. Гугъэр гугъу зыхъуклэ,
цыф гъаишэр зэпымычыным фэшл, е акъыл гъуазэ
ащ кыыхэклы, е гум ордэ — усэ кыицъуицы —
мыусэпынэу».

Къуекъо Налбий.

Мы гуцылэ шлагъохэр узнэ-
сынклэ мыпсынклагъоу щыт
гупшысэ куухуэ, гучлэ шып-
къэм акъыл чъэпхыгъэм щы-
зэригъэфгъэ хъарзынэщым
кыыхэклыгъэх. Ллэшлэгъу пчъа-
гъэхэм къаглоцл уашьомрэ чы-
гумрэ азыфагу иль шъэфхэр
цыфым зэригъэшлэн, ылэ кыи-
ригъэхъанышъ, кыизфигъэлоры-
шлэн гухэлъ афырилэу, ымы-
шлэрэмэ, пэрыохуэ кыфэхурэ
клочлэ лъэшмэ ябэны, ищылэ-
ныгъэ шъхамысэхуэ, кыидэ-
хурэм рыгушхозэ, къэнагъэр
ипкыхъэ лъэгоу ищылэныгъэ
гъогу кыирэкло. Ымышлэщтыгъэу
зэригъэшлагъэр, кыидэхургъэр
мымаклэми, джырэклэ цыф
акъылыр зынэмысыгъэри на-
хыбэжъ, дунэе шъэфхэм ялун-
кыбзэ икызэлухын сыд фэдэ
лъэхъанхэми псынклагъоу цы-
фым кыфыдэкыхэрэп ныла.

Цыфым иакъыл зыщыуцъ-
гъэм кыищегъэжъагъэу гугъэр
игъогогъоу а «шъэфхэр» нафэ
шыгъэным ишлэныгъэ фегъэ-
лорышлэ мыпшыжъуэ, игугъэ
гугъу фэхъужыгъэу:

Згъэнэфмэ Чы кълэпэны-
кър,

Адырабгъу сэклофэ сэщынэ.
Сынэгумэ зыбгъум щыплъэ-
гъурэ,

Модыклэ сыгу кыищысэнэ...
«Тыгъэм игушыл»

Мы усэр зикълэмыпэ кыи-
члэкыгъэр адыгэ литературэм
псынклэу кыыхахы ащ чыплэ
гъэнэфгъэ шызыубытыгъэ
адыгэ усаклоу Ллэхэсэ Мухьдин
ары. Мухьдинэ адыгэ чылэм
дэс, щэпсэу, адыгэ литературэм
ишъофышхо хьалэлэу, гъэхъэ-
гъэшлухэр щышызэ, щэлажъэ.

Чылэм щыпсэухэзэ адыгэ
литатурэм ялахышлэ халъ-
хъагъ Теуцожь Цыгъуи, Бахъу-
къо Ерэджыби, Ожъ Аскэр-
бийи (щылэжъхэп), непи чы-
лэм щэпсэу усаклохэу Лъэп-
цлэрышэ Исмахили, Мэхъош
Руслъани, Хьалыш Сэфэрбийи,
Шэкло Абреки, Хьурэшэ Сул-
тани, нэмыклэхэри. Мыхэм «чы-
лэ» тхаклоклэ яджэхэу мэхъу,
чылэм щыпсэухэзэ ятворче-
ствэ къоджэ шылаклар нахь
игъэклотыгъэу кыизэрэщэгъэлъа-
гъорэм пае. Арэуштэу зэрэ-
джэхэрэр ахэм агу къеуоу
слорэп, ау сэ къезгъэклурэп.
Адэ Мыекъяупэ щыпсэурэ ти-
адыгэ тхакломэ къэлэ тхакло-
хэклэ тяджэштэ? Купитири лъы-
тэныгъэ ин зыфэтшыхэрэ ти-
адыгэ тхаклох, усаклох, тыдэ
щэпсэухэми, лъэпкъым флор-
жъэх, зэсэнэхъатэгъух, ятворче-
ствэ кыищытегушылэхэрэ
темэхэр нахыбэмкли зэтефэх.

Мухьдинэ Теуцожь районим
хэхэрэ къуаджэу Хьэлъэкъуае
1955-рэ илъэсым кыищыхуэ,
гурыт еджаплэр Пчыхьалыкыуае
кыищыхуыгъ. 1978-рэ илъэсым

Адыгэ къэралыгъо клэлэгъэджэ
институты дэгъу дэдэу кыи-
ухи 1998-рэ илъэсым нэс клэ-
лэгъэаджэу, директорым игуа-
дзэу Пчыхьалыкыуае лэф щы-
шлагъ. Тхэщтыгъэ. Иапэрэ тхы-
лэу «Гум ильагъу» зыфиорэр
1981-рэ илъэсым кыидигъэклыгъ.
Ащ кыиклэлъыкыуагъэх тхыль-
хэу: «Дэе мээ» (1988), «Жьо-
гъо лэпчъ» (1992), «Шулъэгъур
щэлэфэ» (1995), «Гум ильэганл»
(2000), «Усэхэмрэ ордэхэмрэ»
(2003), «Ллэшлэгъумэ ашъохэр»
(2005), урысыбзэклэ тхыгъэ
усэхэр зыдэт тхыльэу «На
сквозняке веков» (2010).

Къуныжъ Мыхьамэты кыгъоу
1989-рэ илъэсым «Реджэнхэу
тхыль» я 7-рэ классым пае
кыидагъэклыгъ. Ипъесэхэу
«Жагда жизни», «Гумзагъ» зы-
фиохэрэм атыхыгъэ гъуэцун-
хэр Адыгэ лъэпкъ театрем
кыищэгъэлъэгъуагъэх. 1995-рэ
ильэсым кыищыублагъэу Уры-
сыем итхаклохэм я Союз хэт.
Адыгабзэкли урысыбзэкли матхэ.
Иусэмэ атыхыгъэ оредыбэ ыт-
хыгъ, кыидигъэклыгъ. Иорэд-
хэр Адыгэ Республикэм щы-
зэбгырыкыгъэхэу кыишалох,
цыфмэ якласэх, искусствэм
ихъарзынэщ атефэ шыпкъэу
хэуцуагъэх.

Мухьдинэ ытхыгъэмэ ащы-
щэу «Усэхэмрэ оредхэмрэ»
зыфиорэ тхыльыр 2003-рэ
ильэсым Мыекъяупэ кыищы-
тырадзагъ. Тхылым ыцлэ кыи-
гъэшъыпкъэжъэу адыгабзэкли
урысыбзэкли ытхыгъэ усэхэмрэ
оредхэмрэ зэклэлъыкылохэу, ау
зэхъушъафыкыгъэхэу кыи-
дэхъагъэх пчъагъэмклэ 330-рэ
фэдиз хъухэу. Урысыбзэклэ
тхыгъэ усэхэр зытхыгъэхэри,
ахэр оредышъом изыльхъагъэ-
хэри, кыизэрэтлугъэу, ежъ
тхаклор ары. Арышъ, бзитлукли
тхэрэ титхэкло мыбэхэм яса-
тырэ Мухьдини къахэуцуагъ.
Тхылым иапэрэ нэклубгъохэм
къащегъэжъагъэу иаужырэ
нэклубгъохэм анэсыжъуэ, зео-
банэм пэшлуклоу, дунэе ма-
мырым ибэнаклоу, илэпкъ
игугъэ-гупшысэхэм, илофыгъо
мыпсынклэхэм, кыидэхурэ-
кыидэмыхурэмэ агъэгумэклэу,
зышъхъэ зылытэжъырэ, лъэпкъ
гузэхашлэ зилэ усэкло нэфэрыло
чанэу, ищылэныгъэ еплъыклэ-
хэмклэ уасэ зыфишылъуэ, хэти
ыпашъхъэ зыщымыгъэцлуклоу
Мухьдинэ тхылым инэклубгъо-
хэм закышгъэлъэгъуагъ.

Щылэныгъэмэ джаш фэдэу
щыщытэу кыишлэшъ, нэмыклэу
хъун ылэклыщтэл, плорэмрэ
пшлэрэмрэ зэтэкыхэ хъуэщтэл,
цыфмэ апашъхъэ ущымыулы-
тэжъыным, пыут имыхъухъа-
ным пае. Ар кыигурылозэ, тхы-
лым кыидэхъэгъэ иятлонэрэ
усэу «Силэжыгъац» зыфиорэм
усаком мырэуштэу кыищетхы:

— Силэжыгъацэ хэсэпхъэ...
Лъысэло: сымыгъэлъау!
Тхьэм фэдэу зэплъыжьрэ
цыфмэ

Сылумыгъахь япчъэшъхьау.
Гъэшлэгъоны, мы усэм сы-
зэреджагъэм лъыпытэу Омар
Хайям исатыриплл хъурэ иусэ
сыгу кыигъэклыжыгъ:

Лучше впасть в нищету,
голодать или красть,
Чем в число блюдолизов
презренных попасть.

Лучше кости глотать, чем
прелеститься сластями

За столом у мерзавцев,
имеющих власть.

Мы темэм хэхъо фишлэм,
нахь ыгъэлъэшызэ, цыфыгъэр,
шлугъэр зыщыгупшэхэу, ахэм
утын ин языхэу, гуклэгъур члым
хэзыутыхъэрэмэ, пхъашэу афы-
члэклатэ, еумысых усаком
мыш фэдэ иусэхэмклэ: «Нэ-
фанл», «Ахэр», «Псычэрэз»,
«Шлэшъхъуныгъ», «Цыфым
ильэкл», нэмыклэхэри.

Цыфым ильэкл зыхэлъыр —
гуклэгъур, цыфым ыклатчлэ —
цыфыр арэу зэрэщытыр ахэм
ащэгъупшэ: «Мыдэгухэми,
плорэр зэхыхэрэп, мынэшъу-
хэми, зыфаехэм нэмыкл алъэ-
гъурэп».

Ллэшлэгъу пчъагъэхэм къа-
глоцл цыфым гъогу кыыхъу
щылэныгъэм кыищыкыгъэм хэ-
уконыгъэ инхэу щышылгъэхэм,
зео мыухыжъхэм дунайр пчъа-
гъэрэ зэпырагъэзагъ, умышлэ-
жыным нагъэсыгъ. Цыф мил-
лион пчъагъэмэ, шъхъафитхэу
псэунхэм пае, Тхьэм къари-
тыгъэ псэмрэ щылэныгъэмрэ
алахыгъ, фитыныгъэ гори ямы-
лахэу.

Непэ кыизнэсыгъэмэ лэклиб
хэгъэгум тетигъор щызылыгъ
пэцэ иным лажэ зымылэ цыф-
хэр лашэклэ зэпегъэуцух, зео
мэшлэшхом хедзэх, хегъэсты-
хъэх, гъаблэм, чыылэм егъалэх,
зыдэкложыщтхэр амышлэу
ячлыгу къабгынэшъ, ашъхъэрэ
апсэрэ рахыжъэжъы, шъхъэ-
егъэзыплэ лыхъухэзэ, нэмыкл
хэгъэгухэм лъэлуклэ зафагъазэ.

Ащ фэдиз хъэзабыр цыфмэ
къафэзыыхыхэрэ чыжъэу шы-
лэхэп, мафэ къэс тэлъэгъух,
телевизорым къегъэлъагъох,
кыиддэгущылэх, цыфмэ апашъ-
хъэ зышаумысыжъэзэ, зыпари
ежъхэм ямылажъэу, зылажъэхэр
нэмыклэхэр арэу алозэ, цыфмэ
ашлэшъ агъэхъуным яшъыпкъэу
пылтых.

... Зэгорэм гурылонба цыф
цыклум:

Ипый кыиыдыкылар — ежъ
ыджэ!

... Тиакъыл кыиыхьинба зэ-
горэм

Тшъхъэ ифедэ теусэжышъу-
нэу?

Тэр-тэрэу щылэныгъэ закъоу
Кытатыгъэр тымытхалэжы-
нэу.

«Мазэр къэгылэмэ»

Лъыпсгъэчъэ зео-банэр еумы-
сы усаком, ыгукли ыштахэ-
рэп, ащ иклэщаклохэрэ, ахэм
адэгъаштэхэрэри егъэмысэх.
Заом цыфмэ тхьамыклагъоу
къафыхырэп зэклэхэмкли нэ-

рыльэгъоу щыт. Дэир — ла-
жэ зымылэ цыф хыехэр ащ
зэрэхэклаудэхэрэ, заом цыф-
хэр афэмыхъуклэ зэрэрагъэ-
уцуалэхэрэ, ащ зэрэсэжъхэ-
рэр ары:

Зео-банэм цыкы-цыклоу
тесэжъы,

Заом усэжъыныр — тхьа-
мыклагъу!

Ибэлахы нэужым тэшлэжы,
Ау зы купмэ емыкыи ха-
мыльагъу.

«Анахь шлагъор»

Заом цыфмэ кыинэу, тхьа-
мыклагъоу къафыхырэп зы-
фэдэр къащыретотыкы мы
усэхэми: «Уигумэклэхэр», «Пса-
лъэ», балладэу «Лыхъужыым
икъашъу»:

Цыфым ильэкла,
Икыаигъагъа,
Зэмыбгъуклошъухэрэ —
Хэты кылон?

«Зэпыщытыгъом»

Усаком ынэ чаны, ыгуклэ
чыжъэу маплъэ, иакыплэ куоу
мэгупшысэ. Жьоныгъуаклэм и
9-рэ мафэм мафэ реным ошх
зэпымыужъу кьешхыгъэм нэ-
мыклэхэм гу лъамытэн е зы-
парэми римыгъэгупшысэхнэ
ылэклышът, ау усакор ащ блэ-
кышъуэгъэп, игупшысэклэ кыи-
зфэклагъэр, зэфэхысыжъэу
ышылгъэр гъэшлэгъоны:

Дзэклоплэу джынэсы
Амыгъэежыгъэр
Непэрэ мафэм
Ыгъэежыгъ.

«Псалъэ»

Ныбжыкылэхэм ящылэклэ, ягу-
гъэ-гупшысэхэм, ядунэететиклэ,
яшъхъэзехъэклэ-гъэпсыклэ-зе-
клатэхэм якъэгъэлъэгъон бэрэ
зафегъазэ усаком. Клэлэ ныб-
жыкылэ шъхъэлапэхэм, пшъэшъэ-
жъые шъхъэпсынклэхэу, зышъ-
хъэ зымылытэжъхэрэм яшъ-
хъафит зеклоклэ-хэтыклэ усаком
игукъэошху. Ныбжыкылэ акъы-
лынчъэр «хулыфыгъэ» хъуагъэ
кыишлэшлэшъ, бзыльфыгъэм
жъалымыгъэ зеклатэу дзекло
(«Бзылхъэ»), ипсэуклэ-зеклатэ
клатэ лъэпкъыр еушъхъаклы,
лыягъэ рехы, чыг къутамэу
зытесыр ежъ-ежъырэу гуеуп-
кыжыы, ишъхъафитныгъэ шы-
лаклэ шамбул редзыжыы, мыхъо-
мышлагъэу зэрихъэрэмэ, ищылэ-
ныгъэ лъэпсэнчъэ хъуагъэ, ахэ-
клатэ. Ау ежъ изакъоп лые
зэрихыгъэр: ллакър, лъэпкъыр
ыпэ лъызыгъэклотэн зыльэклы-
щтыгъэ ныбжыкылэ клатчлэу хэ-
лыгъэри лъэпсэкладэу ыгъэкло-
дыгъ. Джы къэхъуагъэ ныбжы-
кылэхэм ащышхэм «Амышлапхъэ-
хэр Псынклэщэу ашлагъэх, Ашлэн
фаер Пчъэшъхъалым щэчъые».

Адыгэ бзыльфыгъэм идэха-
гъэрэ илушыгъэрэ хэт фэмы-
усагъ, ащ ишлэшлагъэрэ илэ-
шлагъэрэ хэт зымыгъэшлэгъуа-
гъэр, игукъэзагъэрэ игубзыгъа-
гъэрэ дамыхыхыгъэр хэт? Ти-
непэрэ мафэхэм тыдэ хъужы-
гъэх ахэр? Шъхъафит зеклатэ-
клэм, шъон пытэхэм, тутыным
дахыхыгъэхэр, зышъхъэ зымы-
лытэжъхэу ны-тыхэр, ллакър,
лъэпкъыр зышъхъаклурэмэ сыд
ягупшысакл? Шъхъэлъытэжъыр,
лъэпкъ шлэжъыр тыдэ ахыгъ?

Ахэм афэдэхэм зафегъазэ уса-
ком:

Лъэпкъым идахэ
Языгъэлуагъэм
Лыгур зэрещэ!
Адыгэм, цыфым,
Янэу къэнэщтыр
Ора неушы?

«Неуш»

Мыщ пыгъэцагъ гупшысэ-
гумэкл, гые макъэр кыизхэлъ-
кырэ усэри:

Адэ сыд хъуни уишылкэ-
шлуагъэ

Дунэе шлагъом щыбгъэшлуа-
гъэмэ!

Сыд шышлыни, сшыпхъу,
уидэхагъэ

Фэшъуашэу зэгорэм насып
уилагъэмэ!

«Адыгэ пшъашъ»

Уахътэр макло, зы чыплэ
итырэп, шылаклары ыпэклэ лъэ-
клатэ, цыфхэм ягупшысаклы,
яшъхъэзехъаклы, ядунэететиклы
кыизэблехъух. Емрэ шлурмэ
зэдэзымыгъэштэрэ зэгъусэгъу-
хэу, зэбэнхэмэ зэзаохэзэ шы-
лэныгъэм кыищезэрэфэкыхэу
бэрэ тащылэклэ.

Усакор унэм къеклышъ,
шылаклом хаплъэ, дунайм зы-
щеплхыхъэ ынэ чанхэмклэ,
ылъэгъурэр ымыгъэшлэгъон
ылэклырэп, сыда плэмэ ылъэ-
гъурэр зэфэмыдэ, зэдэмыхурэ-
рэ, зэпыщыт шылэклэ-псэукл.
Зы бгъумклэ плэмэ — тыгъэр
къепсы, лэжыгъэр мэбагъо,
лыри ащыу, шылаклары нахь
дэгъу мэхъум фэд. Адырэ
бгъумклэ плэмэ — цыфмэ
нэхъоир къамлэккы, ягъаши
нахь клэко мэхъу, лыми фашлэу
хэлъыр нахь макл, цыфыгъэ
шапхэр, зэфыщытыклэхэр къе-
лыхыгъэх.

Зыгу зэлухыгъэр, шлур, ныб-
джэгъу зыпкъэр гъотыгуа-
ех. Къамылэжыгъэм рыкъэ-
ихэрэм ахэхъо. Мэзхэр тыра-
упкыжыгъэх, псыхъохэри игу-
кыжыгъэх. Мэгумэклэ чыгури,
сыд фэдэ хэгъэгъа джыри
мэшлэлыгъае зэлыштагъэр,
лагымэр кыизыщорэр?

Гупсэф зымылэу шлур фэ-
тэджыгъэр,

Лэжыаклоу сэшлы, усаклоу
сэшлы,

Цыфыгъэм пае зэмыблэ-
жыщытым

Зыкышпысэурэр дунайм
ешлэ.

«Сиорэд»

Зэклэмэ агъэгумэклы усакор:
«Якыинэу хъумэ, цыфмэ са-
готэу Сыл афэузы».

«Псэр атышъ, напэр ащэфы»
— кыишело адыгэ гушылэжъым.
«Е улын, е улэн» — кыи-
ушъыи адрэ гушылэжъыри.
«Ллэнымрэ лыгъэмрэ ахад» —
зыралом, пэсэрэ лым ллэныгъэр
кыиыхыгъ, лыгъэ шыпкъэм
ишапхъэхэр фэмыгъэцклэнхэм
тештыхъэзэ, лыгоу клоцылъым
цыхъэ фимышлэу. Мы темэми
щиухъэрэп Ллэхэсэ Мухьдинэ.
Ллыгъэ папклэу щыт уцлыфэу
дунайм утетыныр, ау цыфхэри
зэфэшъхъафхэба. Мыхъун щэхъу
зымышлагъэу дунайм ехыжы-
гъэр маклэп, шлу щэхъу зымы-
шлэу, цыфмэ ишлуагъэ ари-
гъэкызэ сидунай зыхъожыгъэри
тищысэтехыпл.

(Кыиклэлъыклорэр
я 4-рэ н. ит).

«Тхьэм фэдэу зэплъыжьрэ цыфмэ Сылумыгъахь япчъэшъхьагу...»

(Къызыклъыкlorэр
я 3-рэ н. ит.)

Сыд фэдэ лъэхъанэ пштагъэми, лпыгъэ шъыпкъэм ишапхъэхэм адиштэу зеклуагъэхэри, нэпэнчъэ зеклуаклэм ихъайнэпагъэхэм язехъэклауагъэхэри, цыфыгъэ зеклклэ дахэм янэшанэхэр зэрихъэхэзэ, зыщылэныгъэ зыгъэпсыгъэхэри, ахэр чыгум хэзыульэгугъэхэри, шлоим хэзылпъэшъухагъэхэри ахэбгъотэштых, аци къеплон плъэкълышт, тарихъым ухэпллыхъэмэ.

Тинепэрэ лъэхъани ахэм тащылклэ мымаклэу. Арын фае Мухьдинэ мырэуштэу зыклитхырэр:

Напэр ащэу,
Гур зыщамыщэфырэ
Идунэе пщагъо
Тыхъахъагъ.

«Дунэе пщагъом»

Цыфыгъэм, лпыгъэм инэшэнэ шъхьалэхэр зэрэзэрихъэхэрэр, ахъщэклэ, мылкъуклэ зэкларэ зыщэфыхэрэм, зынапэ зыщэхэрэм зерафэмыдэр, ищылэныгъэ еплъыклэхэр зэрэзэблимышъухэрэр, ышъхъэ уасэ зэрэфишлърэр къаушыхъаты мыгуцылэхэм:

Мы дунэе пщагъом
Сыхъэзыщырэр —
Гоу амыщэфышъурэм
Иорэд!

«Дунэе пщагъом»

Зилыгъи, зишлэныгъи, зышушлэ, зицыфыгъи лъэпкъым фэзыгъэлажьэрэр, ащ ишъхьафитныгъэ фэбанэрэр ары лпыгъэ шъыпкъэр зыхэлъыр:

...Тфызэхэмыфэу,
Лъэпкъым клэкълэна илоф?
Тишлэжьи
Къыхъэнэжьижъгъэр —
Лпыхужъэу анахъ заф!

«Силэгъухэр»

Адыгэ литературэм къыхъэгъэ тхэкло ныбжьыклэхэм къащегъэжъагъэу зыныбжъ хэклотэгъэ титхаклохэм къанэсыжъэу яжабзэ, яамал къызэрихъэу гум къыкларэ гуцылэ фэбэхэр ным фэзымылауагъэр зырыз дэд. Мары Лыхъэсэ Мухьдини мы темэм блэклыгъэп.

Ным фэгъэхъыгъэу титхэкло шъэныкъом фэдиэмэ атхыгъэ усэхэм, поэмэхэм, рассказхэм, романхэм къахъыгъэ пычыгъохэм ащыщхэр пчъагъэмклэ шыщым къэхъоу къэсыгъоихи 2012-рэ илээсым «Ны закъор ары...» ыцлэу гъэсэнэгъэрэ шлэныгъэмрэклэ Министерствэм Мыектуапэ апэрэ тхылыр къыщыдигъэкълыгъ. Мыщ къыдэхъагъэх Мухьдинэ иусэхэу «Тянэхэр», «Адыгэ бзылфыгъ», «Тыщылэным пай», «Нымэ ягъогу», «Ным зигъэпсэфэу ихабзэп», «Зилажъэр хэт?», «Сыдэу дэгъу тян...» зыфилохэрэр. Мыхэр зэклэ къыдэхъагъэх тыкъызтегушылэр тхылыми.

Ным илфыгъэхэм шульэгъоу афырилэр гъунэнчъэу щыт. Илфыгъэ паемэ ышлэштхыклэ ныр къэзыгъэуцун клуачлэ щылэп:
Ау сыд макъэ къырыплотэна
Ным игушлуагъо,
Илфыгъэ цыфхэр ыгъэгухшонэу

Хихымэ лъагъо?

«Ренэу»

Ныхэм кынэу щылэныгъэм щызэпачыгъэр хэт къэзылотэн зылэкълыштыр:

Тыгъэм кыложьи,
Мазэм кышлэжьи,
Къинэу о плъэгъугъэр
Тауштэу плотэжьи...

«Адыгэ бзылфыгъ»

Зэо мэшлуаер, гъаблэр, кын мыгуаехэр къызэпызычыгъэ бзылфыгъэр, Ныр, имыжьижъэу жъы яхъулагъэми, ипсауныгъи ыклуачлэ къащыклагъэми, ицыфыгъэрэ илфыгъэхэм ны шульэгъоу афырилэмрэ нахъ маклэ хъухэрэп, иапэрэ гупшысэхэр ахэр ары зыфигъэхъыхэрэр, ыгуклэ зыфэгумэкларэр, ишлуагъэ ахэм зэраригъэкълыштым фэхъазыр зэпыт...

Сыдэу дэгъу, тян,
Клуачлэм кличыгъэми,
Уигуфэбагъэ зэрэклимычырэр!
Тинасыпба

Цыфыр жъы хъугъэми
Цыфыгъэу хэлъыр
Жъы зэрэмыхъурэр

«Сыдэу дэгъу, тян...»

Уцыфэу цыфыгъэ пхэлъыныр, зыл узырэм угу фэузыныр, лэпылэгъу зыщыклагъэм дэжъ апэу унэсыныр, зымылэм уилэмклэ удэгощэныр — цыфыгъэ иным ишапхъэх. Ащ фэдэ зеклуаклэхэмклэ усаком ыгу ушъагъэ, ащклэ хэти дэгощэну хъазыр зэпыт:

Щыклагъэу сфэхъурэр
Хъэзабэу стелъэу,
Зыгорэм ренэу сыфыщылэнуу,

Сыгу илэагъэ гъунэ имылуэ,
Сыд пае, тян, сыкъэплъфыгъ.
«Гум илэаган!»

Тызщыпсэурэ дунаир дэхэ дэд. Ащ хэтлэгъорэ огури, чыгури, псыри, жъыри, ахэм ахэлъ баиныгъэри — зэклэ цыфым пай, ар зыфэныкъо щымылэу ищыклагъэр зэклэ ахэм къахигъотэн, чыгум дэлэжъэн, къылэжъырэр къабзэу, гуахъо хигъуатэзэ, ышхын, псы ешъон, жъы къабзэр къыщэн ыльэкълышт. Ау зытплъыхъэмэ сыд тлэгъурэр, гуклэ зэхатшлэрэр? Ар тхъамыклагу... Жъыр къбзэжъэп, псыр лэшлужъэп, чыр шлои. Къэдгъэкларэ хэтэрыклэхэм, пхъэшъхъэ-мышъхъэхэм, тызэшъорэ псым, къэтщэрэ жъым — зэклэ зэхэуцлэпыхъагъэх, щэнаут ахэлъ. Щэнаутым цыфым ипсауныгъэ, ищылэныгъэ зэлэгъахъэ, ащ къыхэкълыклэ нахъ шлэхэу идунай еухы. Джары «цыфым ежъ зэришлэжьиштым фэдэ еплшэн плъэкълыштэп» зыкларэр:

Щэнаутым тичыгу зэлъиклугъ —

Зэлъиклугъ тыгухэр!

Ышлэжъэх нэшлужэу,

Шъом клэхэкларэр зэхамышлэжъэу!

«Щэнаут псын»

Тызытет дунаир зэрэпсаоу щэнаут зыхатэкъогъэ псынэм фэд. Ощхэу къещхырэми щэнаут хэлъ, зэрэцыфлэпкъэу щэнаутым хэт. «Ащ фэдэ мэхъау шъуу, хэт ар зилажъэр?» — къэупчлэ, мэгълэжъы усаком.

Джэуапри ежъ къетыжъы: «Тэры зилажъэр, цыфыр ары!» — кышчело усаком иусэу «Щэнаут псын» зыфилохэм:

Ащ фэдэ мэхъау?!
— Ащ фэди мэхъу:
Гур нэшъу хъумэ,
Шъхъэ псаури мэгъу!
Етланэ тэлэ:

Тилъэпкъ, тичыгу!

Модклэ мэгълэ,

Мэгълэ тыгу:

Цыфыр, ор-орэу зыогъэпцлэжъы,

Цыфыр, ор-орэу зыогъэпцлэжъы, — къытэджэ, ыпсэ хэлэжъы усаком.

Чыгум тешлушлэн, идэхагъэ къэтыухъумэн, ибайныгъэ хэдгъэхъон, ибэрчэтныгъэ дгъэлэплэн фаеу елпытэ Мухьдинэ. Икъунба шъуу лагъымэ клочлэшхохэр чы ныбэм къызэрэцагъэуагъэхэр, ар зэрэзэлаутыгъэр:

Тыщэпсэу непэ чыгу хъураем,

Тэжъо, тэхы, тежэ тинасып.

Сыфэенэп сэ нэмыклэ дунае,
Анахъ лъаплэр сичлы ипсылуб.

«Анахъ лъаплэр»

Лыхъэсэ Мухьдинэ къызэхэкыгъэ адыгэ лъэпкъым ижъым къыщегъэжъагъэу къыклугъэ гъогу кыхъэм зырыплэкклэ, ыльэгъурэм, ыгуклэ зэхышлэрэм, хъэзаб мыухыжъэу лъэпкъыр зыхэтэгъэмэ рэхъатыгъо къыратырэр, чэщ мычъыябэ игупшысэ хылылэхэм зыдахъы.

Лъэпкъыр ипхъахъ-итэкъу зышлыгъэ заохэм гушъхъэм къытырацгъэ тыркъохэр мыклыжъхэзэ, ятлонэрэхэр лэрышыхым ипсыорхэм къыздахъы, чылагъохэр ячлыгужъхэм шъхъасынчъэу атырелъэсыкълых. Кошчыжъыхэрэм лъэлуклэ Тхьэм зыфагъазэ ягупсэхэм атегъэогъэ мыжъо гъэчыгъэхэр хыпсым къымыгъэушынхэу, якъэнэтлэхэсхэр къычлэмышынхэу...

Джауштэу лъэлогъагъэ кошчыжъыгъэр.

Ауми, хычлэ мыжъохэр зэгочыгъ!

Джауштэу сэ силэгъухэр къэмыгушъэ,

Фэмыщылэу мыжъор къэушыгъ.

«Силэгъухэр»

Мы усэм фэдэхэу сатыриплл, тфы, хы хъурэ усэхэр зэтэуыгъэхэу пчъагъэмклэ тлоклэ хъухэу хэхъэх гучлэ шъыпкъэм къылукурэ, гухэр зэгозычырэ, джэмэкъэ ин зыхэлъ усэу «Силэгъухэр» зыфилохэм.

Непэ тызщыпсэурэ уахътэр гъэшлэгъоны: лъэпкъым уфэлэжъэн, уишлуагъэ ебгъэклын, лфыгъошхоу къэтэджырэмэ уахэлэжъэн, уиакъыл, пклуачлэ ахэлпхъан угу хэлэмэ, хэти лэпэо-лэпао къыпфэхъунэу щытэп:

Лъэпкъым игугъу

Тыгухэр зэгучы —

Мыщ фэдэ уахъти къэклонэп...

«Игъу», — ело усаком,

непэ зытлэгъужъыным, тилъэпкъ зэхашлэ къэушыжъыным:

Ауми, емыклу —

«Адыгэ цыклуагъ»,
Сшлэшлэ, лъэпкъ псаум
уджэныр!

Зыкъэштлэжъынэу

Зэгорэм щытмэ,

Игъу непэ зытлэгъужъыным.

«Силэгъухэр»

Мы усэмклэ Мухьдинэ илэгъухэм бэрэ закъыфегъазэ, зыщыщыклагъэм къяджэ, ягыи, ягугъу шлуклэ ешлы, ящытхъуи елуатэ, ахэм ахэтых мыгумэкълыхэу, зи зымылохэрэри, яшъыпкъэу лъэпкъым фэлажъэхэрэри, шъыпкъэм клэдэхуэрэри, чыжъэу плээнхэ зыльэкълыхэрэри:

Ахэт силэгъумэ

Лпыхужъи,

Ылпытэу ицыклуи, ижъи.

Зэрэдунаеу ыльэгъоу,

Ежъ ышъхыи зи фимыгъэгъоу.

Маклэп лъэпкъым ыпашъхъэ зэшлохыгъэн фаеу лфыгъо мыпсынклэхэу щытхэр. Ахэр зэклэ зыгорэмэ ялажъэу, тэ зыпари тимылажъэу тлоном тилоф тетэп, тэ тызэплъыжъын, зыдгъэмысэжъын тлэкълыным тыкъыфэушын фае: «Зыкъэштлэжъынэу зэгорэм щытмэ, Игъу непэ зытлэгъужъыным». Шлэгъэн фаеу щылэр бэ, ахэр зэкълэми ашлэ, ацлэ къетымыложъыми, ахэм ягугъу бэрэ къашы таклэмыупчлэжъыми. Арэу щытми, усаком зыщылэн ыльэкълырэр:

Хэгъэгум щыхыль,

Ау силэпкъы

Ытамэ тельыр къинитлу:

Ичыгу зы нэр къыщэплэ,

Адрэ нэр — хэгъэу тлоклитлу.

«Зи тимылажъэу, — къэджэ усаком, — тичылэхэр тлэшхытлуклэ псым члэдгъэхъагъэа, типсынэхэм щэнаутыс арыхъагъа, тыбзи, тыхабзи тэр-тэрэу тэуджэгужъа, тиныбжьыклэхэм яплун-гъэсэнэгъэ щыклагъэу фэхъухэрэр хэт зилажъэр?» А зэпстэур тфызэхэмыфэу лъэпкъым илоф клэклыштэп. Зэкълэхэми зыгорэм лэпэ фэтымышлэу тэ тызэмыплъыжъэу, тшъхъэ къыщетымыгъажъэу тапэкклэ тылпыклотэн тлэкълыштэп.

«Сэ сшлэрэ, — ело усаком, — пстэуми апэу сэр-сэрэу сызэплъыжъын:

Сызэплъыжъын, силэгъухэр,

Мыщ фэдэ уахътэ къэклонэп.

Лъэпкъым илофы пае

«Е — о — ой» — олоклэ, икъунэп».

Ары, Мухьдинэ мэгугъэ, ицыхъэ тель лъэпкъым имэфэахэр теклынхэш, имэфэшлухэр къызэрэклоштхэм, зызэриужъыжъыштым, гушлоу, гушхоу игъогу зэрэрыклоштым. Лъэпкъыми гугъэр чинэрэп, гугъэр бгъэгум дэлэмэ, щылэныгъэр ыпэкклэ лпыклотэшт, гугъэ-мыем гур зэлыуубытыгъэмэ, лъахъохэр клэкълыхэрэр, мэлъэпаох. Ау лъэпкъым чыплэ кынхэр зэрэзэпчыштым Мухьдинэ шлошъхъуныгъэ фырил:

Сэшлэ, силэпкъы

Хэгъэгуми

Хэтщын тлэкълын якъин.

Тфэлэкклэмэ,

Силэгъухэр, непэ

Тэр-тэрэу зытлэгъужъын!

Адыгэ лъэпкъым ищылэкклэ-псэуклэ, игугъэ-гупшысэхэм, ыпэкклэ къыпыщылъым, зэшлохыгъэн фэе лфыгъохэм усаком бэрэ зафегъазэ, агъэгумэклы. Адыгэ лъэпкъым сыд къыкклэныгъэ? Нахъыжъ-нахъыклэхэм тазфагу ипыгъэ шъхъэклафэмрэ лпытэныгъэмрэ уахътэм зыдыхъыгъ. Нэмыклэ лъэпкъэм къэлэ фыжъышхохэр агъэуцугъэх, ясау-гъэтхэр тыгъэм щэгугъых. Адыгэ лъэпкъым исаугъэтыр — иорэд гъэшлуагъ, иадыгабз. Тишъошэ теплэ нэмыклэ лъэпкъэм зыщалъагъ, агъэлъаплэу къырахъаклы, тишапхы, тыхабзи нэмыклэм шапхъэ афэхъу.

Ллэшлэгъу кынхэм лъэпкъыр ахэзыщыгъэр тиадыгэ хабз, ау адыгэ хабзэу тызылыгъыр уахътэм зыдахъы. Блэклыгъэм бэрэ тыргышхожъыми, мыклодыжъын дунаим къытехъуагъэп, ау «псынклэу силэпкъ мэклодыжъы». Зилажъэр хэт? Зилажъэр — дунэе хабз.

Джы дгъашлуи дгъотыжъи тшлоигъоу,

Блэклыгъэм тылэжлэбжъы.

Къэклоштым ыгу къытэмыгъоу,

Лъэпкъышхомэ тахэклодэжъы.

«Дунэе хабз»

Усаком джар игукъэошху, ишъхъэуэ. Мыщ фэдэ гупшысэхэр ахэбгъотэштых мы усэхэм: «Уидахэ сэлэ, уикъын къызгурэлэ», «Сигъэшлэ жъуагъу», «Уахътэр», «Псэм фэлэжъагъэр», «Тыфит», нэмыклэхэми.

Хъульфыгъэмрэ бзылфыгъэмрэ, анахъэу ныбжьыклэхэм, азыфагу къыдэтэджэрэ, агучлэ шъыпкъэм къыщыушърэ гузэхэшлэ инэу, шульэгъуклэ тызэджэу егъашлэми жъы мыхъухэштхым икъэгъэлэжъон хэт зырымашуэтхыгъ, икълэпэмпэ щизэпимыкълыгъ. Тхэн езыгъэжъэгъэлэ тиныбжьыклэхэм къащегъэжъагъэу, титхэкло нахъыжъэм къанэсыжъэу ащ фэгъэхъыгъэ тхыгъэ зымылэ ахэтэп плэми хъушт.

Мары Мухьдини мы темэм блэклыгъэп, адыгабзэкклэ урысыбзэкклэ усэ пшы пчъагъэрэ ордэ пшы пчагъэрэ хъухэу мы тхылым къыдигъэхъагъэх.

Шульэгъум илэшлугъэ зэхэ-зышлагъэм Тхьэр фэшлушлагъ, идунай щынэфынагъ, шульэгъум ыклуачлэ зымыушэтыгъэм Тхьэр къегоуагъ, идунай щымзэххагъ. Шульэгъур зыфэдэр гуцылэкклэ къэлогъуай, къэлэмыкылэ къэтхыгуай. Шульэгъур зыгу къытэджэгъэ нэбгыритлур нэкклэ зэрэлэгъух, гуклэ зэдэгущылэх. Мыхэм афэдэ гупшысэхэр уагъэшлых Мухьдинэ иусэхэм узяджэкклэ. Ахэм ащыщых, гуцылэм пае, усэхэу: «Клуачлэ», «Шульэгъум тыгухэр итын», «Гум фэмышлэрэ уисурэт», «Сшлагъэп», «Сенэгугъа», «Гуклэубыт», нэмыклэхэри. Мы къыкклэпыхлохэрэри оредышъом рилъхъэгъэ усэхэм ащыщых: «Адыиф», «Гъэтхэ нэплэгъу», «Аида», «Насыпыр къэкло», «Къоклас», «Шульэгъур къэджэ», нэмыклэхэри:

ЛЪЭГЪО НЭФ

Лыжыыр пчэдыжыпэм гумэкляу плэ гузэгум кытлысхы зиплыхьэзэ зэплэстхыжыгъ. Ымышлэрэ гумэкляр мэкля-макляу хылыгъу ыгу кыгуауалъхьэщтыгъ. Къарыунчэу зыщылъыр бэшагъэ, ау непэ фэдэу ыгу пишьоу, гумэклым пкъынэ-лынэхэр зэлъиштэхэу зыкыи кыыхэкыгъэп. Лыжыыр шынагъэкля арэп. Хъау. Ыгъэ-шагъэми рыраз, Тхъэми фэраз, ау гъэшлэгъонэу къемыдэ-лужьхэу, шъхъаф-шъхъафэу ыпкъынэ-лынэхэр зэхэзыхэу кыышхыуштыгъ. Зэ ыпкъахэр утэбжагъэхэу пымытыжъ фэдэхэу кыышхыуштыгъ... Лъакъомэ зищэи ялагъ — фэбагъэх. Зырызэу ыпкъахэр ыгъэхы-ягъэх — къедэлъуштыгъэх. Зэ лэ сэмэгур пыллыкыгъэу кыышхыуштыгъ, ау кыылатыни ылапэхэри ыгъэсысынхэ ыпкъыгъ. Ау щытми, тхъэлъэур гум кыыригъахэу зыгорэ къехьылъэ-кыыштыгъ.

Щэджагъо охъуфэкля кыытлупшыным шыгугъэу зищэлагъ, ежагъ. Ау пклянтлэ чылыр кыытырикляу ыгулпалсэкля чылагъэ. Шхэнми тутынми янэцлыжыштыгъэп. Тутын чысэу иплэшъхъагъ члэгъы члэлым ыми квеу-жыштыгъэп. Шэн гъэшлэгъон

хэлыгъ лыжыым. Унэм исы зыхьукля, а чысэм илъ тутыныр ыгъэпсэуалъэщтыгъ, ау лфышлэ кляуагъэу пхъашлэ зыхьукля, тутын гъэчэрэгъуагъэхэр хъазырхэу зыдэлъ тыжыын къэмланар ыгъэфедэщтыгъ. Хъоклыжыгъэу а къэмланар зиягъэри кыышлэжырэп, ау ятэ кыыклэныжыгъэмэ зэрашчыр ышлэщтыгъ. Джы кыызнэсыгъэм бгъэшлэгъонэу кыыззетепкыи, джащ фэдэуи «шкъау» ригъалоу зетепкляжы. Чысэр плэшъхъагъым кыычлхыи, макляу зэлуи, ыпэ кыыхъэ ригъэзыхыи елэмыгъ, ау ымэ зэхышлагъэп. Лыжыым гукля кыышлагъ хъадэгъур кыызэрэсыгъэр.

— Нуу... А нуу! — шъхъэгъу-сэм еджагъ.— Къэсыгъ...
— Хэт къэсыгъэр, лыжъ?
— Хъадэгъур...
— Делэгъэхэр умылох. Къэ-

уугупшысыгъэр сыд шыщ? Тхъэм ушыщынэрэба? Ащ щэху ар зышлэрэ чылэп.

— Шагум сипшыгъэмэ зыгорэ слээгъужыныи, нахышлы сыхъунклы мэху.

— Тауштэу ар сыуклочынэу кыыпшыхура? Гъунэгъум сыкъемыджэщтмэ.

— Титыу исымэ къедж, сэри слээгъужыныи.

— Исын фае, шагум лэо-ляоу дэтыгъ.

зи езэшыгъэу кыышыгъэхъоу, ымакъэ лэтыгъэу къеупчыгъ: — Тара анахъэу узырэр?

— Зэкляри зэфэдэ. Къе-цакъэу узырэр, ау лэу скля-тыр зэкля дьомэ клашугъэу кыыпшыгъэхъоу, зырызэу скля-клязых. Шъхъэри мэуназэ. — Тлэклярэ зи ымылоу шыси, етланэ кыыхыгъэхъоужыгъ. — Гъэтхэ лфшлэгъум усымэджэны-ри тхъамыклягъоба. Цыфмэ уауджэгъун.

ГЪУКЛЭЛН Нурбий

Щылэхэзэ

агъэежыгъэхэр

Рассказ

— Ахэм уямыгупшыс. Къы-зэмыгъэклалэх...— Титыу чысэр кыышти, тутыныр ыгъэчэрэгъуагъ. Зэклягъани лугъоу ыкыудыгъэр клядыгъэу тлэклярэ шысыгъ. Етланэ лужоу кыы-дигъэкыжыи, лыжыым къеупчыгъ:

— Пкъудыина?

— Къаштэ. Зэ сеплын.

Гъунэгъум тутыныр ылыгъэу лыжыым ыкыудыгъ, ыклоцкля зэрицагъэм тетэу, зэшлутхъэу пчэныр кыыригъэжыагъ.

— Хъухэтэп ар! Хъугъэ адэ. Егъэзыгъэ лффа мыр, — гъунэгъум тутыныр зэкляхъажыгъэ.

— О уитутын сыдигъоклы нахъ хэфагъ. Ау пфэкъудыи-фэ пкъудын фае нахъ, амалыр цымылэжымэ, пкля илэжып. Ыми зэхэсшлэжырэп, — тхъа-усыхагъэ. Зи амылоу тлэклярэ шысыгъэх.

— Сыклон сэ, хъэйуанмэ тлэкля къастыны сыкъэкляжыын, — гъунэгъур кляжыгъэ.

— «Лыыр скляшугъэ фэд» оло, — клягупшысыхъажыгъэу ным гыеныр кыырегъажэ. — Умышхэу къарыур тыдэ кыи-шчыта? Тхъэмафэ хъугъэу шы-ным плупэ щыогъэзые. Атакъэр тэгъэуклы. Мыхъуми лэпс стыр уешъон.

— Ищыклягъэп. Сымышхэу хъаулыеу пшлоклядыщт. Клялэхэр къакляхэмэ афэукл.

— «Клялэхэр, клялэхэр» плэ-зэ, пхъонтэжъ зэтеулыбагъэм фэдэу тыщыбгъэлагъ. Затеты-укляжыу. Тыдэ шылэхэа кля-лэхэр? Шъхъадж ышхъэ щэхъу-

хэмылъ пкъыгъо ыпкъэгъу-щтыгъэп. Чыиф унэжъ цыклар, къакырыр, кон ебагъэр, чэ-тэщыр, чэтмэ псышъуалъэу пхъэ кыыхъэм афыхиупкыгъэр... Ылэрэм фэмыдэу, а пстэуми гукъэкыжыу ахэлым кыыз-клямылэжырэ гур агъэгъушлэ-щтыгъ, кляуачлэ горэ кыыхалъ-хъэщтыгъ.

— Гъашлэр зы мафэ фэдэу кляуагъ,— лыжыыр хъэп-щагъэ.

— Гъэшлэгъонхэр къэолох. Гъунэм унэсыгъапа? Ухъужыны-ба? — ным гупшысэр кыы-зэпигъэуагъ.

— Хъадрыхэ сышхыужышты. Моу гъунэгъур умыгъэгумэкляу ным сищэжъ. Жыым псынклэ сыкышлыгъэ фэд.

Ныор кляуцуи лыжыыр цы-кляу-цыкляу унэм рищэжыгъ. Плэм хигъэгъолъхъажыи, пщэ-рыхъанэу хъакум клярууагъ.

Мафэр пчыхъэм фэклауагъэу гъунэгъур ятлонэрэу къэклауагъ. Лыжыым ылу дэгъэзыагъэу ыпэ псыгъо кыупшыхъэр кыыхи-фэу, ыжэ зэклягъэзыгъэу шылыгъ. Кляшъоми зызблхъуи, гъо-жыи хъугъэ. Ныор зыгорэхэм яплэстхъэу хъакум клялыры-тыгъ. Гъунэгъур лыжыым ыпкъа-къомэ, ылэмэ ялагъ. Чылагъэх. Ынаплэ ригъэпллэхыгъ, ау къэ-хъыагъэп. «Зыгорэ хъугъэ» ылуи къэгумэклягъ, гылэм хэтэу ищыклягъэхэр ным кыыригъа-штэхэи, хэщэлуыкызэ гъунэгъум хъадэр ыгъэпллэжыгъ. Макъэр ылэтымэ, ригъэлыхызэ, гуцылэмэ азыныкыо ышхыжызэ духъэ

кыыхыгъ. Етланэ гупсэфэу кыы-луагъ:

— Гъэшлэгъонба, хъадэгъур кыызэрэсыгъэр ыгукля кыышлагъ. Мы Тхъэр сыдэу лъэш!

Ныор утхыдзэрэ фэдэу зэ-клясысэу мэкъэ псыгъокля гы-ныр кыыхидзагъ.

— Сыклон сэ. Палори кыы-зышчыслээн, гъунэгъухэми макъэ язгъэлун. Зыгорэхэр лъфыгъэ-хэм алъызгъэкляных, — ылуагъ гъунэгъур къэтэджыжызэ.

«Тхъэм фэдэу зэплъыжырэ цыфмэ
Сыпумыгъахъ япчъэшъхъагу...»

(Икляу).

Шульэгъур къэджэ, шульэгъур къэджэ

Ижыкорены сегъэсымаджэ. Шульэгъур къэджэ, шульэгъур къэджэ —

Тыгъэм инурэ огум къетаджэ: Чыр егъэшхэклы тыгъэм иплъакля

Гур егъэмакля класэм иплъа-кля —

Шульэгъур къэджэ!..

Тиадыгъ тхакляхэм тиадыгъ литературэ кыышамылэтыгъэу, зытемыгушылагъэхэу, яшлэшхэр кыызэрамылолагъэ литературэм итемэхэми шылэныгъэм илэ-ныкыо зэфэшъхъафхэм япкъы-гъо зэмылэужыгъоухэми ахэгъо-тэгъуай Мухъдинэ игупшысэ-хэмкля зынэмысыгъэу, къате-мыгушылагъэу.

Адыгъ тхакляхэм ямызакъоу, нэмыкля лэпкъ тхэкляшхэхэми ятхылэхэм къащызэхэафыгъэ темэм кыыклэмылотыкыжыгъэу, кляу зыгорэ къеплолэн гухэлъ уилэу зыфэбгъэзэным лыгъэ гъэнэфагъэ ищыклягъэу кыыт-шлэшлы.

Ащ фэдэ лыгъэ Мухъдинэ зэрэхэлъыр мы тхылэ закъом-кля кыыгъэнэфэн ыпкъыгъ.

Нэмыкля горэм, — сэ сиклэсэ темэм ишлэш кыызэрэрилола-гъэм пае къэсымыгъанэу, ащ сэ сиплэыкля тхылэеджэмэ апашхъэ кыислэхъащт, — зы-лорэм хэукъоныгъэ горэ ышлы-гъэу теплырэп. Хэти сыд фэдэ темэм фэгъэзагъэми ишлэш кыырилолэным ифитныгъэ ил. Ары литературэм зэрэщышы-тыри, хэхъоныгъэхэр ышыхэзэ

ар ыпэкля зыкылыкляуатэрэри. Зэкля зэклялэжырэп — кыы-зэрилогъэ, кыызэригъэлэгъоуагъэ шыкляхэр, еклолэклэ-еплэыкля зэфэшъхъафхэр, бзэр зэригъэ-федэрэр, кыыдэхъугъэ-кыыдэ-мышхъугъэр арын фае.

Ар арэуштэу щытмэ, Мухъ-динэ тапэкли джыри итхыгъэ-шлэхэмкля тызэригъэгъушлэщтмэ, ахэр тиадыгъэ литературэ ихъар-зынэщ хэуцонхи атефэрэ чы-плэр зэрэшаубытыштытмэ уицыхъэ тебгъэлъы хъушты.

ХЪАУДЭКЪО Шыхъамыз.

ЛЪЭГЪО НЭФ

Гушъхьэлэжьиыгъэ бай кытфыщанагъ

Зэлашлэрэ адыгэ тхаклохэу Бэгъ Нурбийрэ Нэхэе Руслъанрэ кызытхэмытыжъхэр тлэкълэ шлагъэми, ахэр псаухэу непи кытщэхуэ гушъхьэлэжьиыгъэ бай кытфыщанагъэшъ. Непэрэ дунаим идэхагъэ, игумэкълэхэм, цыфыгъэм, лыгъэм,

лъэныкыуабэхэм анэсырэ усэхэу ыкли поэмэхэу атхыгъэр маклэп. Ахэм ащыщхэр непэ кыыхэтэуты усакомэ апсэ лъэпкыым зэрэфэгъэлэжьиагъэр кыдгурылосэ, шъхьэкълэфэныгъэшхо афэтшысэ.

БЭГЪ Нурбий

Щымылэжъ хэплэжъыр

(Поэмэм щыщ пычыгъу)

1

Кыыхэкълэ:
Пкълыхъ сымылэжъумэ,
Сымычъыагъэу кысщэхуэ.
Мыр сэлэ:
«Пкълыхъэу слъэгъугъэр
Нэфаплэу кычлэмыкълыгъот...
Сэ гугъур сигъогогъугъэ,
Ау хъярклэ сыгумэкълыгъот».
Чъые куу сызхиубытагъэр,
Къин слъэгъуми, сыкъэлъэтагъэп.
Сит сшлэшлэ а чъыехаплэм
Сыхехъэ слъэгъурэ пкълыхъаплэм...

2

Къоджэжъым сыщылэу чыифы унэм бзэу

Ильэгъуц лъапсэ сыклэлъырыт.
Кысэдэлунэу е сэдэлунэу
Кыспэгъокълынба зи псэ зыпыт?..

Фэбагъэ клэлъэу, зэрэшъэбабзэу
Табырдзэ ныкыо хъалыгъоу сльгъ.
Кысэзытыгъэм сэ сыфэразэу
Къогъум кыохъажъэ сыфеплъэкълыгъ.
Сянэжъ нэф цыкълэ ар, шъхъацы
къэрабэу,
лэпс-лъэпсэу, плуакълэу одышъы од,
Ышхо кыфыбзэу гыкълыгъэм фэд,
Кыкыокълыжъынба, тешлэрэр сшлуаб.
Сыхэт сэ пкълыхъым. Ау сизэкъуа-

Щагу зэщыгъом зыщысэгъазэ.

Хъалыгъу жъэгъакълэр имыклэсэнэу
Зи къэбгъотынэп. Хэт сыфэзэна?
Спэблэгъэ цыфмэ гуклэ салъэхуэ.
Ащыщ слъэгъунба?
Сшлоигъо тлэкълэр кыыщыздэхъунба?
«Тихъэ бгъэгъуфи тыдэ хъужьиыгъа?» —
Сыгуклэ сэлэ.
Гушылэгъу сшлыни щымылэжъыыхуэ
Джы кыызгурэлэ.

Тишагу хъураеу
Къазщырыуцыр зыдизыбзагъэм
Сэц нэмыкл дэтэп,
Ар зэрэнэкълым сегъэгумэкълэ.
Нэкълэри лэфа,
Сыздэхъажьиыгъэм сьдэмызагъэу
Зэрэсизакъоу
Сэ унэ кълыбым сыдырекълэ.
Зи щымылаухуэ,
Сыгу клэдыжьиыгъэу сыздэплъыхъжъ-
мэ,
Чэтыу ежъашъоу

Шлу слъэгъоу тилэм сэ зыкысщэхъо.
«Пшэхъу онтэгъужъэу гупшысэ хы-
лээр
Сшъхъарыохъыжъышъ, —
Сшъхъэ фэсэлэжъы, —
Гушлуагъо сщэхуэ.
Зыгу кысфэгъунэу
Сыкышлэжъынэу кыспэгъокълыгъэр
Сишъэбэ цыкълэу?
Ори узакъоу угумэкълыгъа?
Хъалыгъум щыщэу кыпфэсщэищт-
мэ,
Сыгу рэхъатын» —
Сыхэтэу гулэм такъыр кыгосчи,
Псынклэу естыгъ.
Гухэхъо тлэкълэу ащ хэзгъотагъэм
Сызэлъиштагъэу,
Гушлом сыхэтэу ошлэ-дэмышлэу
Сэ сыкъэлъатэ.
Хэплэжъэу пкълыхъклэ сызэрытыгъэм
Цыф изгъотагъэп,
Хэу ышъхъагъэ итым иоры шлоркъмэ
Зыкышчапхъуатэ...

НЭХЭЕ Руслъан

Дышъэ такъыр

Щэшлэ Казбек фэсэтхы

(Поэмэм щыщ пычыгъу)

Поэтмэ ягушылэ
Тхылъеджэр клалэ.
Фэлэтырэр елэты,
Фэмылэтырэр лугъэкълэты.

Хэти ищыклагъэр ипшъыгъэ тезы-
хын,
Игъогу чыжъэхэр кызылэузыхын.
Фая картофэу Марс кышчагъэкълэрэм,
Ащ иджэныкыо къуаеу щагъэгъурэм...

Хэта джы кызызэханагъэхэр
Пчыхъэзэхэхъэ ужым?
Сыда зынэмысыгъэхэр
Сыхъат зытлушым!

Тахэдэлон зэ тиягъэ ямыклэу,
Ягушылэ кълыхъи зэпытымычэу.

Поэтыр

Тэтхэ, ау титхыгъэмэ зыгорэ аплуа?
Джащ сегъапэ, зыгорэм игъогу
кыфаузенклэ,
Кыфагъэнэфа чэщыгу мэзахэм,
Жъыр афимыкыоу зыхъапщэхэрэм?

Тэ кытшлэшлынкли мэхъу
Етыутэу шлулэгъу.
Тэтхэ гум «тхэ» елошъ.
Ышлэшъ хъугъэу кытеошъ.

Апэрэ тхылъеджэр

Отхэ къодыеклэ икъущта
Уигушылэ пыир римыутэу,
Зыгорэм гугъаплэ химыгъуатэу
Тхъауегъэлсэу кыуиулошта?

Критикир

Псы, хъалыгъу, щыгъу, —
Апэу ахэр къэзыгъотыгъэм
Кыпшлэшлэ тхылъ ымытхыгъэу,
Фэмылэжьиагъэу цыфыгъэм?

«Чатэм пиупкълэрэр мэкълыжъы,
Жэм пиупкълэрэр кълыжъырэл», —
Сыд пай цыфмэ алон,
Ллэшлэгъубэм кызыдырахъакълэни,

Зыгорэ римыгъэгупшысэщтэу,

Зыгорэ зэтримылэжэщтмэ.
Зыгорэ зэпыримыгъэзэщтэу,
Зыгорэ кымыгъэплэжъыщтмэ!

Сыд пай утхэщт тхылъыплэ бгъэкълэ-
дэу,
Уичэщ чъыйи зыгорэм ептэу,
Птхырэм лумылъыщтмэ щылычыцэ,
Кымыуухъумэщтмэ псэр?

Поэтыр

Ащ сэри сегупшысэ,
Хэла шъуло мы стхырэм псэ,
Зыгорэ кыдэчъэхъыжъынэу,
Зыгорэм жъау фэхъунэу.

Критикир

Ар о угу птхырэм зэрэхаплъхъ,
Угу зэкълэмэ зэрэфэбгъэлажъ.
Народыр кызызэрэоплъыщтыр.
Укъамылэжъумэ, о уилажъ.

Апэрэ тхылъеджэр

Тхылъ дэгъум кырефэкълэ лъыр.
Уегъэшлы гугъэ-гухэлъыр.
Гуклаер зэхигъэтакъоу,
Укъеугъоижъы зыпкъэу.

Къэсложтыр ары зэлъытыгъэр,
Сэры кызызхъулагъэр, —
Хэпэщыклэу лъыжъыр къэтлысы,
Ыпллэлэу мыжъошхо егъэсысы...

Сыулэгъэ хыльэу
Госпиталым сычлэлъэу,
Шолоховым итхылъ кысклэклахъэ,
Седжэнэу сыгу къехъэ.

Ыкълышъуи телъыжъэп,
Итхъапэхэри клэжъэп.
Зэлэпахызэ агъэлэжъагъ,
Нэбгырэ тхъапш еджагъ?

Ащ сыгу кызызэришл,
Клуачлэкълэ кызызэриушъ.
Шыпкъэмклэ, сыгу къелэтыжъы,
Сыщылэ сшлоигъоу, сызэплъыжъы.

Машло горэ сыгу кыхэлъадэ,

Сыдилэтаеу сыблэнэу.
Бэлахъым имэшлэладэ
Зэпыскълэни сыкыдэкълыжъынэу.

Непэ кызынэсыгъэми сэлэ:
А тхылъыр сыблыпкыи кыкълэуцуи,
Хъадрыхэ нэпкъ сыкылуищыжъыгъэу,
Гъашлэм ыуасэ кызыгуригъэлуагъэу.

«Поднятая целинам» гъаий хэлъ,
гъэшлуи хэлъ
Ау ипсыиыкълыгъо гушлуагъу.
Гугъэм ылъапсэ нахъ егъэпытэ,
Ащ ибыракъ егъэбыбатэ.

Тхылъ лушым цыфыр елэжъы,
Хъадэгъуми кытырехъыжъы.
Тхылъыр цыфым пай шъхъагъуэ,
Уянэу, уикласэу кыпкълыгъу.

Пушкинми Толстойми ятхылъхэр
Тхъапшырэ заом адылухъагъэх.
Къаукълэми, къагъэстми ахэр
Дзакломэ абгъэгъу клэлъыгъэх.

Тхылъ дэгъум ишлэн ешлэ,
Шлулэгъум фэд ишлуагъэ.
Гъэбэжъуль ицобзэ жъуагъэ,
Игъэрет нэфылэжъуагъо.

А пстэумэ тхаклор ягупшысэзэ,
Тлэкълэ-тлэкълэу атыреуагъэ ыпсэ,
Инасып, игупшысэ цыпэ,
Игумэкълэ, игуклай гуапэ.

Апэрэу тхылъыр къэзыштырэр —
Насыпышлу, сехъуапсэ.
Ащ хышъэу ыпэкълэ къежэрэр
Гъэшлэ нэкълэ ладжми ауас.

Ятлонэрэ тхылъеджэр

Сыкышъодэлэушъ, шыпкъэ къашъу-
лорэр,
Кыхъызгъэхъонэу ары сызыфаер:
Островскэм нахъ писателышхо сэрклэ
щылэп,
Сыушэтыгъэ нахъ, ар пцлы гушылэп...

Къужъ чъыгыр кыгъэсысызэ,
Сиклалэ кыпэзы,
Сэ сынэмысыжъэ,
Больницэм нагъэсы.

Сызлэчъэм, апэу кылуагъэр:
— Островскэм итхылъ кысфахъ.
«Щылычыр зэрапсыхъажьиыгъэр»
Скъо иплэшъхъагъэ члэслъхъагъ.

Стол кълыхъэм тырагъэгъуальхъэ,

Пчъэ нэзым сшъхъэ лусэлъхъэ.
Сыхъатитло операцие ашлыгъ,
Сыщытзэ, сыпшъыгъ.

Сетлысэхыгъэн фай,
Пчъэр кызылуахым кысэутэкълыгъэх.
— Мы ныор хэт, сыд фай? —
Гушылэ горэхэр стхъакълумэ кылуагъэх.

Зыкъэслэтыгъ псынклэу
— Сиклалэ, — сьуагъэ, — сызпэтыр.
Хирургыр кысэлэсэклэу
— Уиклалэба, — ылуагъэ, — лы
дэдэр.
Нэф кызыкълырэм голэн щылэп,
Ащклэ осэты гушылэ:
Хъужыщт. Фит усэшлы, дычлэлъ... —
лукълыжъыгъ. Сэ сычъылалл.

Палатам скъо зырацэжъым,
Сыкълэуи, сетлысыллагъ.
Нурбий зыкызешлэжъым
Ижъ макълэу кысэпсэлъагъ:

— Кысфедж джа тхылъэу къэп-
хыгъэм,
Ар сэ сыгуклэ спэблагъ.
Умыгъ, нын, хъадэгъум
Сыкытырахъыжъыгъ, олъэгъу.
Къогъуклэ нэпсыр клэслээкълыкълэу,
Островскэм итхылъ сыкъеджэ.
Сиклалэ пклантлэр кытыриклэзэ,
Ерэгъэ дэдэу жъы къещэ.

— Щымыгъэт, нын, къеджэба? —
Сыкызызэрэуцоу къэлъалэ.
— Очые сшлэшлыгъ, чъыеба? —
Нэкълубгъохэр кызызэкълэлъэкълэ.

— Сынаплэ къефэхыгъэп а чэщым,
Зэрэпсаоу тхылъым сыклэкълыгъ.
Хэжъукълыгъэу клалэм иуз, пчэдыжъым
Тыгъэри нэгъушлоу кыкыокълыгъ.

Изэзгъу а тхылъыр тфэхъугъ,
Шыкурышху, хъужыгъэ сиклалэ.
Островскэри нахъышлу слъэгъугъэ,
Ащ псэ кыпхелъхъэ ипсалъэ.

Итхылъхэр тистолышъхъэ текълырэл,
Тяджэ зэпытми тязэщрэл.
Узыфащэ щылэныгъэу,
Ахэогъуатэ шлулэгъу.

Островскэр кызыхъугъэр кызы-
сырэм,
Тиунагъоклэ хэтэгъэунэфыкълэ.
Зэкълэри тызызэхэтлысхъэрэм,
Итхылъи тазфагоу кычлэкълэ...

ЛЪЭГЪО НЭФ

Я 3 — 6-рэ нэкълубгъохэр къэзыгъэхъазы-
рыгъэр филологие шлэныгъэхэмклэ кан-
дидатэу ТЫГЪУЖЪ Гошсим.

Ичылэ фэгумэкырэ цыф

Непэ тыкыздегушылэмэ тшлоигьор тикъуаджэу Аскъэлае еж ышъхьэкли иунагьокли зыгъэдэхэрэ цыфэу Цэй Ерстэм ары. Ащ ыныбжэ джырэблагэ илъэс 80 хьугэ.

Ерстэм ыныбжэ хэклотагъэми, ыкълуа-члэ кызырхыгъу чылэм хэхъоныгъэ ышъныным пылъ, ныбжьыклэхэм яплун-лэжын лъэшэу егъэгумэклы.

1935-рэ илъэсым Цэй Ерстэм Аскъэлае кызырхыгъу. Ятэу Аюбэ Хэгъэгу зоохор кызыжъэм апэ кълуагъэу, къэ-зымыгъэзэжыгъэхэм ащыщ. Зэшып-хъуитлүмэ ежэ клэлэ лэахъор яцэу

комсомол организациеи ар пащэ фа-шыгъ. Ащ ыуж а организациеи рай-онымклэ апэрэ сатырхэм ахъуагъ. Лоф ышлэзэ клалэм Краснодар дэт культ-просветучилищы къеухы, къуаджэм дэт клубым пащэ фашы, комсомол лофыри ащ дехы. Клэлэ нэутхэр чы-лэм кышъхьапэу, чанэу лоф ышлэу регъажэ, къоджэ Советым идепута-тэуи хадзы. Лоф зэхэмы-фыгъэу депутатхэр зыхэ-гушылэн фаеу хьурэр Ер-стэм ыпшэе ральхэ-щыгъ. Цыфмэ ашлэщыгъ зыми фэгъэклотэныгъэ фимышлэу лофэу ыпшэе ральхэагъэр ащ чанэу зэригъэцэклэщтыр.

1963-рэ илъэсым колхозхэр зэхэ-хъажы, къутырэу Шевченкэм правле-ниер захыжыым, Ерстэм комсомол организациеи пэщэ лэнатлэу щырилагъэр аритыжыгъ. Культурэм и Унэу ашлэжэм народнэ театрэр цызэхыщыгъ. «Мыр сэ силовфэп» ымылоу лофтхэбзэ гъэнфа-гъэхэр къуаджэм цызэхыщыгъэх, чанэу лоф ышлагъ. Ащ кышъгъэжыгъэу Ер-стэм ыгу фэцагъэу чылэм фэлэжыгъ. Клалэр лыпкъым зеуцом кышъагъ. Тхьэм зэфэдэхэр зэлуегъаклэхэн фае, ишъхьэгъуси ежэ фэдэу шэнышлэ. Клэ-лищэу агъотыгъэр лэдэб ахэлэу аплу-гъэх, ахэми унагъо дахэхэр ашлагъэх. Клэлищыри якъуаджэ дахэу щэпсэх. Аскъэлае Цэй унэгъуищкэ ахэм агъэ-баигъ.

Ерстэм илъэситлүм ехъугъэу культурэм и Унэ чыплэ къащылихыгъэу чылэм имузей щегъэпсы.

Ерстэм илъэс пчъагъэ-рэ культурэм и Унэ ипэ-щагъ, народнэ театрэу зэ-хищыгъэм илэщхьэтетыгъ. Театрэр районым имы-закъоу, зэрэеспублики цызэлъашлагъ. Ежэ пащэм «Урысые Федерациеи изаслуженнэ лофышлэху» зыфилорэ цлэ лъаплэр кыфагъэшъо-шагъ. Ар Ерстэм кылэжыгъэу шъыпкъ.

Пенсион зэклом ыужы ащ бэрэ лоф ышлагъ. Кылулэжыгъэу джы унэм исы-ми, ежэ зэхыщэгъэ народнэ театрэм ренэу ыналэ тырегъэты. Ащ нэмыклэу, къуаджэм цызэлъашлэрэ цыфхэм яхыплэгъэ музей мы мафэхэм Ерстэм егъэпсы. Сыд лоф къуа-джэм кышъытэджыгъэми, нахъ тэ-рээу хэклиплэ кыфэзыгъотын зыпэкырэмэ Ерстэм апэ ит, иуахъти, ипсауныгы ашъхьасырэп.

Илъэс пчъагъэрэ культурэм и Унэ Ерстэм ипэщагъ, народнэ театрэу зэхыщыгъэм илэщхьэтетыгъ. Театрэр районым имызакъоу, зэрэеспублики цызэлъашлагъ.

1995-рэ илъэсым Аскъэлае и Мафэ хэгъэунафыкыгъэным клэщакло фэху-гъагъэх а лъэхъаным къуаджэм ипэ-щагъэу Гышч Юрэрэ Цэй Ерстэмрэ. Мыекъуапэ Аскъэлае щыщ клалэу дэс-хэр а лофтхэабзэм чанэу хэлэжыа-гъэх, дэлэжыагъэх. Ахэм яшлуагъэклэ Мафэкъо Урысбый исаугъэт къуаджэм дэт хьугъэ, чылэм ыныбжэ зытетхэгъэ степлэм игъэуцун, аскъэлаехэм якъэ-халъэу Нэшъукъуае дэтым изтегъэ-псыхъан, Таусэм ичъыг ычлэпклэ чы-гъе чыгыкклэ гъэтлысхьэгъэным ахэм ялахышхо халъхьагъ.

Ащ фэдиз лофэу ашлагъэр Цэй Ер-стэмрэ Хьэклэко Гъэзэуатрэ апшэ дэклыгъ. Ахэр лыжэ чанэу чылэм шы-тилэх, ащ фэдэу тикъуаджэ цыф дэгъубэ дэс, а зэпстэуи ягугъу къэпшынуэ атефэ. Тэ, Мыекъуапэ щыпсэурэ клалэ-хэмклэ, ахэм тафэраз, тарэгущо, Тхьэм бэрэ терэгъалэх.

Ыпшэеклэ кызырэхыгъэщыгъэу, джы Ерстэм илъэситлүм ехъугъэу культ-урэм и Унэ чыплэ къащылихыгъэу чылэм имузей щегъэпсы. Ащ лофыбэ пылъ, чылэм щыщ ныбжьыклэхэри кыдедэх, илоф кыхэлэжыгъэх. Районым

идепутатэу Бэгъушэ Ерстэм, бизне-сым пылъ клалэхэр чан дэдэу мэп-сэху, тафэраз, ядахэ плонэу атефэ. Музейи чылэм идахэ языгъэлэгъэ цыф-хэм ясурэтхэр, ятхыгъэхэр члэлыщтых, цыфэу члахьэрэр чылэм ищылаккэ ыкли цыф цлэрылоу дэсыгъэмэ нэлүасэ афэ-хъуц.

Ерстэм, тыпфэраз, Тхьэм бэрэ тапэ урегъэт!

Аскъэлэе клалэхэу Мыекъуапэ щыпсэхэрэм язэхэщэккэ куп.

Тэтэжэ 1917-рэ илъэсым къуаджэу Пэнэжыкыуае кышъыгъу. Унагъо ригъэжыгъэ къодыуе 1941-рэ илъэсым жьоныгуаклэм Дзэ Пльыжыым ащагъ.

Мамырэу, рэхъатэу цыфхэр псэушты-гъэх, ялофхэм ауж итыгъэх.

Ау, ошлэ-дэмышлэу дунаир кызылэ-хьагъ, чыгур къэсысыгъ, цыфхэр къэ-гумэкыгъэх, зэклары къэчэфынчъагъэх. Заор къежыагъ.

Нэмыц техаклохэр дэгъоу зэтэгъэ-псыхьагъэху, мамыр лугъэу тикъэ-ралыгъо кыдырлягъэр аукъуи, ошлэ-дэмышлэу зао кыташыллагъ. Ясамо-летхэм тикъалэхэр акъутэху рагъэ-жыагъ, тикъэралыгъо гунапкъэ къэ-зыухъумэрэ дзэкларыгъэх зыдэщыт чы-

СИТЭТЭЖЪ

Ныбджэгъу лъаплэхэр! Сэ сцлэр Азэма, сятэ Алы ыцлэр. Гъэзетым сыкызыклэткагъэр ситэтэжэ Юсыф Лыгъуцэ ыкъом тлэклэ сыкытегушылэ сшлоигъоу ары.

плэхэм щэр къатырапхъэнклагъ, ятоп-хэри кызылэуагъэх. Ахэм ауж ятанк-хэр къежыагъэх, гунапкъэм кызыпы-рыкыли, тичыгу кыхьэху рагъэжыагъ.

Ау тидзэкларыгъэр, командирхэр шта-гъэхэп, зэклары зыч-зыпчэгъоу зэго-уцагъэх, пыеу къатебэнагъэм зэгуры-ложхэзэ пэуцужыгъэх. Ахэм сэ сятэ-жэу Юсыф Лыгъуцэ ыкъор ахэ-тыгъ. Зэо мэшлэхом ымэ апэ кы-зэугъэмэ ащыщыгъ.

Апэрэ мафэхэм, пыир нахъ лъэ-шты, кызылэклонхэ фаеу хьугъэх. Пыим тичыгу зэриульгъэр, тикъалэ-хэр, тичылэхэр къабгынэхэзэ кызы-рээкларыгъэр агу лъэшэу кыоштыгъ. Арэу щытми, агу агъэклэдыгъэп тидзэкларыгъэх.

Тэ, ныбжьыклэхэм, тлэгъугъэп ыкли зэхэтхыгъэп топ омакы, зэхэтшлагъэп цыфхэр хъазабэу зыхэтыгъэхэри. Ситэтэжэ фэдэу а зоохор кызыжъэм ныбжьыклэху пыим пэуцужыгъэхэм яхъатырклэ непэ тэ мамырэу тэпсэу, ошъогури къаргъоу ташъхьагъ ит.

Апэрэ мафэхэм пыидзэм бэ тичыгоу ыштэгъагъэр, гъэрэу ыубытыгъагъэри маклэп. Ау сэ ситэтэжэ фэдэу заом лугыгъэхэм пыир къагъэуцугъ.

Апэрэ мафэм щегъэжыагъэу тилэп-къэгъоу ситэтэжэ кыгулгъ нэбгырэ 84-рэ. Тэтэжэ зыхэтыгъэ полкыр Сталинград шолъырым 1942-рэ илъэсым цызэ-хашагъ. А полкым гъэхьагъэу ышы-гъэмэ ащыщ шъуцызгъэгъуазэ сшло-

игъу. Мы къэстхырэр зыкъэхъумэ-жыгъэнымклэ Министерствэм иархи-вэу къалэу Подольскэ дэтым сятэу Алы кыхыгъэу шъо нэлүасэ шъуфэ-сэшлэ.

А полкыр ренэу пстэуи апэ итыгъ, тидзэхэр зыщылъыклотэрэ гъэзаплэм псыхъоуху апэ кышъифэхэрэм арызэ-пырыкыныху лъэмыджхэр ашлэщыгъ. Апэ уиты хъумэ, ренэу пыим упэуц-жын фэягъ. Самолетхэм рэхъатныгъэ къарамытыми, пыим итотхэри ренэу къаохъу, ицыфхэри къатебанэхэми, полкым ипшэрылэ ыгъэцэклэщтыгъ.

Апэ ситэтэжэ зенитнэ-пулеметнэ ротэм хэтэу зэуагъэ, етланэ развед-кэм фэгъзэзэгъэ ротэм ащэжы, заор разведчикэу ыухыгъ.

Заор клэзэ партией хэхьагъ. Сятэ-жэу Адам кызырлыуатэрэмклэ, зэклары партией хагъахъащыгъэхэп. Сыда плэмэ апэ ренэу уитын, сыд фэдэ чыплэ уифагъэми, кызылэклэ уимылу пыим уеззон фэягъ.

Архивым кызырэхэкыгъэмклэ, ситэтэжэу Пэнэшъу Юсыф Лыгъуцэ ыкъор 1945-рэ илъэсым, кымафэм, чыплэу Валиска лъэшэу кышъаулагъ. Зэо хылыгъ ащ шыкълуагъ, ау тидзэ-кларыгъэр кызылэклэуагъэхэп, фашист нэбгыри 150-рэ аулыгъ, 75-рэ гъэ-рэу къаубытыгъ, зы полковник аулыгъ. А чыплэм нэмык тидзэкларыгъэр къэ-сыхи, пыеу къэнагъэхэм зыкъарагъэ-тыгъ. Ситэтэжэ зыхэтыгъэ полкыр

псэемыблэжыу нэмыцхэм зэрязэуагъэм пае орденхэр кыфагъэшъошагъэх.

Апэрэ мафэм щегъэжыагъэу заор аухыфэ зэгъусэху зэдзэуагъэх ситэтэжэрэ тигъунэгъу чылэу Гьобэкъуае щыщэу Гьуклэл Мосэрэ.

Тэтэжэ улэгъэшхо тельтыти, заом зи хишъыжыгъэнуэ хьугъэп икълэхым, сымэджэным члэлыгъ. Ау Гьуклэл Мосэ Мышъэост ыкъор Берлин зыш-тагъэмэ ащыщ. Ситэтэжэ игъусагъэ-хэу апэрэ зэо мафэхэм зэгуащыхи нэмык чыплэхэм лыхъужыныгъэ хэлъэу пыим цезэуагъэхэр псаоу къэкложыгъ-гъэх: Джэджэхьаблэ щыпсэхуэу Хъаш-хъуанэкъо Хьамид Уцужыкыо ыкъор, Мыгу Нэкъар Хъанэшъу ыкъор, Едэп-сыкыуае щыщэу Тэтэр Мышъэост Чэ-лэху ыкъор, Джамбэчыеклэ — Хьа-тэмэ Нур Мыхьамодэ ыкъор, Пэнэ-жыкыуае щыщэу Хьабэху (Хабаху-мов) Арамбий Махьмудэ ыкъор.

Ситэтэжэ фэдэу тидзэкларыгъэ милли-он пчъагъэ зэо мэшлэхом пэуцужыкыи, ар агъэклэсагъ. А лъэхъаным ныбжьы-клэхэм 1941 — 1945-рэ илъэсхэм заом лыблэнагъэу цызэрэхьагъэм ишлуагъэклэ тэ непэ мамырэу тэпсэу. Тэ кыдгурэлэ, шъоры, тятэжхэр, тятэжхэр Текло-ныгъэр кыдэзыхыгъэхэр. Ащ пае шъо дунаир шъухъожыгъэми, лъэшэу тышъу-фэраз.

1945-рэ илъэсым ситэтэжэ заом кы-кыжыи икълуагъэ къэкложыгъ. Мэкъу-мэщ лофхэм ауж ихьагъ. Шъэуитфы-рэ пшээшпыллырэ ыплугъэх, ылэжы-гъэх. 1996-рэ илъэсым дунаир ыхъо-жыгъ. Ау джы кызынсыгъэми игугъу цыфхэм шлуклэ ашлэ. Ащ сэри сы-рэгущо.

ПЭНЭШЪУ Азэма.

Адыгэ къэралыгъо университетым студент.

ШЪЫГЪО-ШІЭЖЪ ЗЭХАХЪЭР

Тылъыклотэным фэші
блэкыгъэр тщыгъупшэрэп

Ильэси 151-кІэ узэкІэлэбэжымэ Кавказ заор аухыгъ. Ащ фэгъэхьыгъэ зэхахъэхэр Адыгэ Республикэм икълэлэхэм, районхэм ащыкълуагъэх. Мыекъуапэ щызэхащэгъэ шыгъо-шлэжъ Іофтхьабзэр кълэлэ парк дэхьаплэм кыщырагъэжъагъ.

Адыгэ быракъхэр алыгъэу тилъэкъ шыуашэхэр зыщыгъ шыухэр Мыекъуапэ иурам шъхьалэу Краснооктябрьскэм кырыкълуагъэх. Шыухэм ауж итыгъэх адыгэ

быракъышхор убгъугъэу зезыхъэрэ ныбжыкІэхэр. Правительствэмрэ Парламентымрэ якъулыкълушлэхэр, лъэкъ общественнэ движениехэм ахэтхэр, ІэкІыб хэгъэгухэм къарыкыжыгъэ адыгэхэр, еджаплэхэм яллыкІохэр, нэмыкІхэри Къэралыгъо филармонием дэжъ щыт саугъэтэу зыкыныгъэм фэгъэхьыгъэм кызынэсыхэм, зэлукІэу а чІыплэм щашыгъэм тиреспубликэ иобщественнэ движениеу «Адыгэ Хасэм» итхьаматэу Бэгъушъэ Адамэ лъэкъ шлэжым ехьыллагъэу кълэгушылагъ. Шыгъо-шлэжъ зэхахъэр Къэралыгъо филармонием щылъагъэкІотагъ. Адыгэ Республикэм и Премьер-министрэу Къумпыл Мурат гушыІэ зыратым, Кавказ заом тхьамыкІагъоу кызыдихьыгъэр тщыгъупшэ зэрэмыхъуштыр, ащ фэдэ зао кълэмыхъужыным фэші хабзэм икълуыкълушлэхэр, зэкІэ лъэкъхэр зэкъотхэу мамыр псэукІэм игъэпытэн зэрэпылхэр хигъэунэфыкыгъэх. М. Къумпылым игушыІэ кызыциухыштым адыгэ лъэкъыр узынчъэу псэунэу, зэкъош республикэхэм, тилъэкъэгъухэу ІэкІыб хэгъэгумэ арысхэр бэгъонхэу, зегурылонгъэ ахэлъэу мамырэу псэунхэу, хабзэмрэ бэмрэ лъагъэкІуатэхэзэ щылэкІэшлэу ялэнэу, Адыгэ Республикэм, Урысые хэгъэгущоу

тызыщыпсэурэм заужыжынынэу, хэхъоныгъэхэр ашлынхэу афилуагъ.

Адыгэ Хасэм итхьаматэу Бэгъушъэ Адамэ игупшысэхэр анахъэу зыфэгъэхьыгъагъэхэр тилъэкъ ищылэныгъэ зэрэпыкІуатэрэр, ячІыгу кълэухъумэзэ Кавказ заом хэлладагъэхэм лъытэныгъэу афэтшырэм зыкызырІэтырэр ары.

— Шътщыгъупшагъэп, тэ тышъуфэраз, ахърэт дахэ Тхьэм кышыуэет, — кылуагъ А. Бэгъу-

Концерт-реквиемыр Адыгэ Республикэм изаслуженнэ журналисткэу ТІэшъу Светланэ зерищагъ. Адыгеим и Къэралыгъо

дзауррэ, нэмыкІ артистхэм гъыбзэхэр, лъэкъ шлэжъ ордэхэр агъэжынчыгъэх. Пэсэрэ ордэу «Сэрмафэм» едэлугъэхэм агу ихьыкыгъэм изакъоми, концерт-реквиемым изэхэщакІохэм лъэшэу тафэразэу гъэзетымкІи «тхьашъуегъэпсэу» ятІожьы тІоигъу. «Ислъамыем» ихудожественнэ пашэу Нэхэе Аслъан ишлухьафтын кыыхэтэгъэщы.

Адыгеим искусствэхэмкІэ изаслуженнэ Іофышлэшхоу Хьакъуй Аслъан адыгабзэкІэ шлэжъ усэм къеджагъ. Быштэкъо Адам, Нэгъэрэкъо Казбек, Юсупэ Заур щызэдежыухэзэ шыкІлэпщынэр «кълэгушылагъ», тарихым инэкІубгъохэр нэгум кыкІагъэуцуагъэх.

Адыгэ Республикэм лъэкъ ІофхэмкІэ, ІэкІыб кълэралхэм ащыпсэурэ тилъэкъэгъухэм адырІэ зэлхыныгъэхэмкІэ ыкІи кълэр жъугъэм иамалхэмкІэ и Комитет итхьаматэу Шъхьэлэхъо Аскэр

шъэм. — Къыным тигъэпытагъ. Тилъэкъ кыкІугъэ гъогум непэ гупшысэкІэ тыкырэкІожьы: хъоу зэпырыкыплэхэр, бгы дэкІояплэхэр, кълэгъэзэгъу кІэкІхэр тигъогу щызэпытчыгъэх.

оредыло-кълэшкІо ансамблэу «Ислъамыем» зэхахъэр кызылуиыхыгъ. Кълэмыкълу Щамсудин, Шымырзэ Казбек, ХъокІо Сусан, Агъыржъэнэкъо Саньет, пщынаохэу Лъэцэр Светланэрэ Мышъэ Ан-

кызырэтІуагъэу, шыгъо-шлэжъ зэхахъэм тиреспубликэ щыпсэурэ лъэкъхэр зэфищагъэх. Кълэзэкъхэм, урымхэм, азербайджанхэм, нэмыкІхэм якупхэр зэхэхэм щытлъэгъугъэх, адыгэмэ кълэу зэпачыгъэм гузэу кызыдихьыгъэр, улагъэхэр зэрэмькыжыхэрэр Александр Даниловым, Алям Ільясовым, Николай Старковым, нэмыкІхэм кыыхагъэунэфыкыгъ.

Пчыхъэм сыхьатыр 9-м ехьулэу Мыекъуапэ икълэлэ парк зыгъэпскыплэу дэтым ыпашъхэ Адыгэ Хасэм иныбжыкІэ кълэтамэ хэтхэм нэпкъым тырагъэуцогъэ нэфынэхэмкІэ сурэтхэр ашыгъэх. Адыгэ быракъыр, Кавказ заор кызыежъэгъэ ыкІи захуыгъэ ильэсхэр ащ тыратхагъэх. Пчыхъэм паркым кыдэхъэгъэ нэбгыришъэ пчыгъэм сурэтхэр альбегъухэ. Мамыр псэукІэм идэхъагъэ ныбжыкІэхэм зэрэпыагъэкІуатэрэм, лъэкъхэм язэкъотныгъэ зэрагъэпытэрэм атегушылагъэх.

Сурэтхэр зэхахъэм кыщытхыгъэх.

ТИФЕСТИВАЛЬХЭР, ЗЭНЭЖЪОКЪУХЭР

Уахътэм диштэу зэхащэ

Къээзэкъ культурэм ишъолъыр фестиваль мэкълуогъум и 5 — 6-м Мыекълэу районым щыкІошт. Адыгэ Республикэм культурэмкІэ и Министерствэ ащ фэгъэхьыгъэ зэлукІэгъу тыгъуасэ щызэхащагъ.

Министрэм иапэрэ гуадзэу Нафиса Васильевам, Пшызэ икълэзэкълэзэхэм я Мыекълэу районим ипсэуплэхэм, зыгъэпсэфыплэхэм ащылэщтых, лъэкъ Іэпэщысэхэр кълэагъэлъэгъоштых.

диштэхэрэп. Фестивалым хэлэжъэхэрэр Мыекълэу районим ипсэуплэхэм, зыгъэпсэфыплэхэм ащылэщтых, лъэкъ Іэпэщысэхэр кълэагъэлъэгъоштых.

Мэкълуогъум и 5-м сыхьатыр 10-м фестивалыр Тульскэм культурэмкІэ и Гупчэ кыщызэлэуа-

хышт. Псэуплэу Дахъом мэкълуогъум и 6-м пчыхъэм сыхьатыр 5-м щызэфашыжыштыр. КультурэмкІэ Министерствэм щыкІогъэ зэхэхъэм Н. Васильевар, Пшызэ икълэзэкълэзэхэм я Мыекълэу районим ипсэуплэхэм, зыгъэпсэфыплэхэм ащылэщтых, лъэкъ Іэпэщысэхэр кълэагъэлъэгъоштых.

Культурэм иІофышлэхэу Анатолий Уваровыр, Кълэу Амэр-

бий, нэмыкІхэри зэхахъэм кышыгушылагъэх. А. Кълэу зэрэхигъэунэфыкыгъэу, А. Даниловым цыхъэ фэпшы хъушт. Адыгеим щыпсэурэ лъэкъхэм язэлхыныгъэхэр гъэпытэгъэнхэмкІэ, ныбжыкІэхэм плуныгъэ дэгъу ятыгъэнымкІэ ипшъэрылхэр дэгъоу егъэцакІэх. Кълэзэкъ культурэм ишъолъыр фестиваль итхьаматэу А. Даниловыр хадзыгъ. Фестивалым и Устав аштагъ.

НэкІубгъор зыгъэхъазырыгъэр ЕМТІЛЪ Нурбий.

Зэхъышъагъэр ыкІи кыдзыгъэкІырэр:

Адыгэ Республикэм лъэкъ ІофхэмкІэ, ІэкІыб кълэралхэм ащыпсэурэ тилъэкъэгъухэм адырІэ зэлхыныгъэхэмкІэ ыкІи кълэр жъугъэм иамалхэмкІэ и Комитет Адресыр: ур. Крестьянскэр, 236

Редакциер зыдэшыІэр:

385000, кълэ. Мыекълэуапэ, ур. Первомайскэр, 197.

Телефонхэр: приемнэр: 52-16-79,

редактор шъхьалэм иапэрэ гуадзэр: 52-49-44,

редактор гуадзэр-пшъэдэкІыжъ зыхьырэ секретары: 52-16-77.

E-mail: adygvoice@mail.ru

Зышъаушыхьатыгъэр:

Урысые Федерацием хэутын ІофхэмкІэ, телерадиокъэтынхэмкІэ ыкІи зэлъыІэсыкІэ амалхэмкІэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чІыплэ гъэІорышлэпІ, зэраушыхьатыгъэ номерыр ПИ №ТУ23-00916

Зышыхауытырэр

ОАО-у «Полиграф-ЮГ», 385000, кълэ. Мыекълэуапэ, ур. Пионерскэр, 268

ЗэкІэмкІи пчыгъэр 4015

Индексхэр 52161 52162

Зак. 712

Хэутыным узщыкІэтхэнэу щыт уахътэр Сыхьатыр 18.00 ЗыщыкІэтхэгъэхэ уахътэр Сыхьатыр 18.00

Редактор шъхьалэр Дэрбэ Тимур

Редактор шъхьалэм иапэрэ гуадзэр

МэщІэкъо Саид

ПшъэдэкІыжъ зыхьырэ секретары ЖакІэмыкълэ Аминэт